

ЧИЯ ЗЕМЛЯ — ТОГО Й ВЛАДА

Вадим МИЦИК,
директор Тальнівського районного музею
історії хліборобства, етнолог

Кожному народу, як етнічній цілості, відведено своє місце на землі. Дано розум у голову, душу в тіло і силу в руки. Живи, твори, працюй. Український народ одвіку живе і господарює на землях П'ятиріччя — між Дунаєм, Дністром, Дніпром, Дінцем, Доном. Річки дають воду для Життя. Ці землі щедро і плідно забезпечують народ святим Хлібом.

Хліборобство, за висновками академіка В. Вернадського, створило "велику культурну біохімічну енергію, за допомогою якої людство змінило впродовж 20 тисяч років, якщо не більше, поверхню планети. Сім-вісім тисяч років тому назад ми маємо перші могутні держави хліборобського характеру і перші великі міста".

Все життя українського народу пов'язане із землею. У ній наша історія і культура, етнологічний зв'язок із предками, наше господарювання у світі й священна пожива. Земля нам є рідною. Вона — наша мати. Відомий поет і публіцист Олег Ольжич писав, що "український характер є в основі свій хліборобський". І в цьому "суттєві передумови такої життєвої постави українського народу, виплекані тисячоліттям його культури. А саме в життєвій поставі криється вся позитивна вартість (хліборобського) характеру українця! Нею зумовлена вся його снага і творчість!" У статті "Український міт" він розкриває те невичерпне джерело життя і творчої сили, яке є найосновнішою ознакою "української культури, а саме: її зв'язаність з землею. Земля виступає у нас з такою силою, що певне психічне наставлення (нехай вільно буде назвати його "космічним") каже декому шукати українського міту в землі".

Кожному народові, як і кожній людині, Богом відведено своє місце на землі, на якій жили і живуть предки, батьки. Тому воно й зветься — земля батьків, Батьківщина, Вітчизна — вітча земля. Її плавають, відстоюють і від ворога загребушого, і від сусіда завидюшого. Тим більше таку землю, як наша. За запасами чорноземів у світі Україна посідає одне з чільних місць. Наша держава має територію в 60355000 гектарів, серед яких 26566000 гектарів займають чорноземи — 44 відсотки. Під сільськогосподарські угіддя задіяно 23198000 гектарів. Родючість української чорноземлі чи не найвища у світі. Врожайності сприяють кліматичні умови.

Давньої пори в міхріччі Дунаю-Дністра-Дніпра розвивалася ціла низка культур, зокрема хліборобських: Кукрецька, Буго-Дністровська. В мідно-кам'яному віці тут розквітла Трипільська цивілізація. Чим пояснити привабливість цих земель та культурний розквіт життя на них?

За визначенням дослідника духовної історії України Олексія Братка-Кутинського, Наддніпрянщина і Наддністрянщина є єдиним місцем на планеті, де ширина чорноземної зони сягає 500 кілометрів. Саме в ній забезпечуються сталі врожаї та висока якість злаків, городини й садовини. Науковець з'ясував, що "значний масив українських земель з часу появи на земній кулі перших наземних рослин та перших тварин ні разу не був затоплений водами морів і океанів. Це означає, що протягом сотень мільйонів років тут зберігався і нагромаджувався родючий ґрунт та послідовно розвивався найбагатший у світі генетичний фонд". Звідси "розселялися на новоутворенні суші флора і фауна, а разом з нею і людність. Це означає, що саме терен України є тим містичним місцем планети Земля, на якому відбувається передача естафети знань, що послідовно змінюють одна одну рас земної кулі: лемурійської, атлантичної, арійської. Це означає нарешті, що саме ця земля мала породити сільське господар-

Фото Олеса Дмитренка

ство нової раси, ...спонукати їх до землеробства". У цьому вся цінність землі і сутність хліборобства як нової технології життя. Хоч би які історичні культури розвивалися на землях України, але найосновнішою культурою залишається культура хліборобства.

Хліборобство витворило такі основні риси українського народу, як працьовитість, щирість, щедрість, любов до світу і людей, дало могутній духовний струмінь для творчості — обрядової, пісенної, мистецької.

Наша рідна земля — це наше найбільше благо у світі. З нею ми пов'язані і душею, і працею, цебто усім життям усіх поколінь, які жили, живуть і будуть жити й примножувати добро й красу на ній. Водночас вона є і причиною багатьох нещасть. Деякі держави у різні віки намагалися загарбати і родючі землі, і життєвий простір українського народу — Польща, Туреччина, Австрія, Угорщина, Румунія, а надто Росія. Споконвіку наш народ тільки й бореться, аби відстояти "землю, волю і кращу долю".

Щоб забрати в українців землю, змінюється тактика й засоби. Її роздали людям у вигляді паїв і тут же гендлярі від політики квапляться її скупити (див. "Земельний кодекс України"). Але щось не виходить у політичних гендлярів, і на продаж землі раз у раз накладалася заборона. Черговий наступ на українську землю — територію — робить нинішня влада. Мовляв, треба ж чимось поповнювати бюджет. Таке собі хитро-мудре виправдання.

Для людей створюють умови, щоб унеможливити продуктивне господарювання. Дали землю, але нема техніки для обробітку. Якщо вона є, то нема запчастин. Для прикладу. На 68 фермерських господарств у Тальнівському районі (Черкащина) є лише десять комбайнів. Трактори такої давності, що їх мабуть і на металобрухт не приймуть.

Коли все є, то бракує пального. Під час весняних робіт, жнив, при збиранні врожаю воєнні паливні цистерни злітають в ціні. Створюється ситуація, щоб люди позбувалися землі. Гендлярі, які загарбали підприємства, цілі галузі, за безцінь скуповують основне багатство українців — землю. Юридично і навічно. І не просто як засіб для господарювання, а як територію. Оскільки гроші знаходяться в руках некорінного населення, то одного разу ми прокинемося, як писав Тарас Шевченко, "на нашій не своїй землі".

Хутчіш скупити землю хочуть ті антиукраїнські сили, які сплять і бачать нашу землю своєю, а Україну — бездержавною. У цьому руслі відбувається боротьба з українською мовою. Але ж і земля, і мова дані Богом. Тому виступати проти них, — це не тільки боротися з народом, а оголошувати війну Богові.

Перш ніж махлювати, як продавати землю, краще подумати, як про неї піклуватися, доглядати так, щоб вона була родючою і на ній зростали дорідні врожаї. Адже земля є живим організмом із мірадами мікроорганізмів. Процес наростання ґрунту дуже повільний — один сантиметр за триста років. Проте руйнування при нехлюйському ставленні у сто разів швидше: за три роки знищується один сантиметр родючого ґрунту.

Коли кажуть про купівлю-продаж землі, пригадують відомі факти, як ізраїльтяни свого часу скуповували у палестинців землю. Заволоділи нею на юридичних підставах. І що тепер робиться? Непримиренна війна і помста.

Гендлярів у політиці запитує:
Як можна продати Історію?
Як можна продати Пам'ять?
Як можна продати Могили предків?
Як можна продати Любов?
Як можна продати Край, відведений Богом?
Як можна продати Душу?

ДОНБАС: ЗАЧИСТКА ШКІЛ ТРИВАЄ

4-5

АЛЬТЕРНАТИВА АНАТОЛІЯ КІНДЕРЕВИЧА

7

ГАРМОНІЯ ЧАСУ В ТВОРЧОСТІ

10

ХРЕСНИЙ ШЛЯХ ЕМІЛІЇ СТАСЮК

10

3 ІМЕНЕМ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

14

БАЧИЛИ ОЧІ, ЩО ПРОДАВАЛИ...

Микола ЦИМБАЛЮК
Фото Олесь ДМИТРЕНКА

Тисячу доларів, тобто вісім тисяч гривень за чотири гектари родючої землі! Таку ціну пропонує бабусям-пенсіонеркам один хитромудрий фермер у віддаленому (100 км від столиці) районі Київщини. І земля не яка-небудь, не де-небудь, а в живописних місцях, на берегах Дніпра.

А що вже казати про ціни на землю у тій же Житомирській, чи Рівненській, чи Вінницькій, чи інших областях, де бідність та безробіття дійшли загрозливої межі. За даними офіційної статистики, близько п'яти мільйонів пенсіонерів отримують пенсію 900 грн.

Безперечно, що тотальним зuboжінням українців користуються спритні земельні шахраї. Вони свого добиваються, тим паче, що й держава сприяє цьому черговому злочину проти її громадян. Як результат: одні від бідності, інші від незнання справжньої вартості землі, ще інші, втамовуючи апетит на “капусту”, таки продають із молотка безцінний батьківський спадок.

Нині чинне законодавство забороняє продаж земель сільськогосподарського призначення. Але це не перешкода для можновладців — їхній правовий нігілізм давно став живильною брудною тванюкою, з якої вони не один рік тягнуть багатомільйонні рибки. Однак навіть у них є бажання легалізувати викрадене, здобуте в бідарів обманним шляхом. Не проти пожитися на горі українського селянина і за кордоном. Та й ситуація зі станом і перспективами вітчизняної економіки, насамперед сільського господарства, вимагає реальних, але продуманих змін. Депутати кожного скликання Верховної Ради України порушували земельні питання, продовжували мораторій на продаж. Одне слово, в Україні давно назріла земельна реформа. Нещодавно відбулися парламентські слухання

“Земля в українській долі: ситуація у земельній сфері, законодавче забезпечення земельних відносин та практика його реалізації”.

Розмаїття думок і позицій, враховуючи мотиви “за кадром”, нічого нового не додали. Одні виступали проти продажу землі, наприклад, Ольга Голобородько, директор виробничого колективу “Синюха” з Кіровоградщини: “90 відсотків людей вважає, що землю взагалі не потрібно продавати”. Інші (з учасників слухань) обстоювали пришвидшені темпи розробки і ухвалення “Закону про ринок землі” та “Закону про земельний кадастр”.

Земельне питання для українців, безперечно, доленосне. Для кожного особисто і держави в цілому. Зразків світового досвіду більш ніж достатньо. Приміром, запровадження ринку землі без обмежень у Болгарії і Румунії призвело до втрати тамтешніми сільськогосподарськими виробниками своєї землі. Натомість обачніше підійшли до цього питання Франція, Німеччина, Англія, де земля концентрується в руках держави. Бездумний продаж землі, як сказав экс-голова Верховної Ради Олександр Мороз, назавжди залишить нам, нашої державі принизливу роль

обслуговування світового ринку сировиною, дешевою робочою силою і т. д. “Тоді треба чесно сказати людям, — не покривив він словом, — ми будемо 51 штатом США, або провінцією чи автономією Російської Федерації, чи Ізраїлю, чи якоїсь іншої країни, інакше не буває”.

Це не дешева страшилка соціаліста, тут він як ніколи близький до істини. 10,5 мільйонів гектарів українських земель на сьогодні зосереджено в руках кількох осіб. Три перших місця посідають “Українські аграрні інвестиції” (Сті-

вен Дженингс) — 330 тис. га, ММК ім. Ілліча (Ринат Ахметов) — 225 тис. га, “Нафком-Агро” (син экс-президента Леоніда Кравчука) — 200 тис. га. Деякі оглядачі називають серед інших російського прем'єра Володимира Путіна. Цей список можна продовжити, але варто зазначити, що тінювий — набагато численніший. І не менш багатий. Зняття мораторію відкриє всі шляхи для іноземного “інвестора”. Народний депутат Володимир Стретович мав рацію, коли говорив, що ще шість років тому американські фінансисти в рамках Бостонського проекту акумулювали значну суму — мільярди доларів для купівлі української землі. Гадаю, усі розуміють: не з метою допомоги підняти на ноги світову житницю. Перепродаючи землю, спритні ділки сподіваються заробити на вторинному ринку близько 400 мільярдів доларів(!), половина — 150—200 із них — потрапить до кишень корупційних чиновників і фінансових посередників. До речі, саме американські економісти дійшли виснов-

ку, що приватна власність на землю є головним гальмом подальшого розвитку агровиробництва США.

Звичайно, мораторій на продаж землі відмінять. Відповідні закони ухвалить. Але є великий сумнів, що на користь пересічних українців — власників трьох-чотирьох гектарів. Досвід недалекого минулого з ваучерною приватизацією ще на пам'яті багатьох. Сподіватися на проукраїнські політичні сили в парламенті можна, але толку від того мало. На що ще можна сподіватися, то це на голос громадської думки, на свідомість громадян...

Як на тих бабусь-пенсіонерок із села на Київщині, що над Дніпром. Не продали вони свої паї “фермери”, і не тому лишень, що з нього нікудишній господар землі. А ще й тому, що довідалися: гектар набагато гіршої за родючість землі в Західній Європі коштує в межах 24 тис. євро. За чіткого й гарантованого дотримання законодавчих вимог до годувальниці. І захисту їх, мешканців села, прав та інтересів. І майбутнього їхніх дітей...

Отож коли котромусь із власників паю закортить необдуманно спекатися прабабківської спадщини, то щоб потім не довелось самому собі дорікати: бачили очі, що продавали, плаче, хоч...

Леонід ЛІЩИТОВИЧ

Прогнози щодо фінансової кризи невтішні. Наш порятунок — у рішучих діях, спрямованих на зміцнення аграрного потенціалу України. Бо, зрештою, для нас це найреальніший шлях до відродження вітчизняної економіки.

Але в нас багато перешкод — немає цивілізованого земельного законодавства, а яке є — працює, наче через пень колоду тягне. Приміром, у країні практично не працює сучасна кадастрова система. Триває мораторій на право землевласників вносити свою землю до статутного фонду агропідприємств. Водні ресурси розглядаються у більшості випадків як “землі під водою”. Результати відомого проекту Світового банку щодо створення кадастрової системи також не виправдовують надій. Крім того, практично зупинена розробка проектів землеустрою для створення ефективних агропідприємств, бо основні зусилля обласних інститутів землеустрою досі спрямовані на “паювання земель”. А проблеми зрошення

ДРУГИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК. ЗЕМЕЛЬНИЙ

сільгоспугідь (і забезпечення тваринництва водою) взагалі передано до “небесної канцелярії”.

На цьому тлі багато років триває пустопорожня балаканина про створення земельного банку. Банку, який би забезпечив реальні механізми консолідації різноманітних ділянок, особливо земельних часток-паїв, у потрібні для товарного землеробства поля і сівозміни. Світовий досвід переконує, що саме таким шляхом ще можна врятувати наше сільське господарство. Кожне українське село, де сьогодні процвітає згубна для чорноземів оренда (за чималі хабарі) цільове призначення земель і схему організації території. При цьому цинічно ігноруючи вимоги Закону України “Про землеустрій” щодо проекту землеустрою, а не

проекту відведення ділянки. Як наслідок — в Україні найнижча ефективність використання квадратного метра території. Однак-вісінька ситуація і з використанням та охороною прісної води.

Для вдосконалення використання та охорони земельних і водних ресурсів треба негайно створювати потужний Національний земельно-водний фонд України. База для цього є — 26 державних госпрозрахункових інститутів землеустрою та 10 водогосподарських проектних інститутів. Використання Фондом сучасної геоінформаційної системи для поточного моніторингу стану земельних і водних ресурсів за допомогою супутникового телекомунікаційного зв'язку дасть змогу отримати колосальний господарський ефект. Стара советська організація управління ресурсами й досі не дозволяє навести лад у країні з найкращими у світі землями. Для тінювих ділків це вигідно. Щоб

зробити перші кроки до цивілізованого ринку землі, багато не треба — скромне інвестування та відповідні державні рішення. Тоді Земельно-водний фонд може працювати за три місяці!

Результати не забаряться. Інвестиційний клімат суттєво поліпшиться. Зросте ефективність використання та охорони землі і води, що в умовах глобальної кризи життєво важливо.

Фахівці-землевпорядники та водні інженери Національного земельно-водного фонду здатні будуть проектувати сучасні агропідприємства. Проблема мораторію сама кане в Лету. *Бо продаватимуть (і треба) не землю, а агропідприємства разом із землею і водними квотами.*

При Національному фонді нарешті необхідно створити сучасне сховище земельно-водних баз даних і знань України. Вони, як відомо, є стратегічною інформацією, основою майнової без-

пеки і гарантованого господарювання наших громадян.

Читачі запитують: навіщо ще один фонд? Річ у тім, що відмінність запропонованого фонду від Фонду держмайна України в тому, що останній створювався для продажу (приватизації) старого майна. Земельно-водний фонд мусить виконувати консолідацію земельних і водних ресурсів. І поєднувати це з проектами сучасних агропідприємств, які згодом будуть запропоновані інвесторам. Таким чином, оригінальні творчі проекти дозволять не тільки зробити ефективнішим агровиробництво, а й суттєво піднімуть вартість продажу навіть занедбаних земель. Проект закону України “Про Національний земельно-водний фонд України” вже є. Тут детально розписані законодавчі основи діяльності такого фонду. Скажу одне: за роллю у державі і правами він мусив би бути аналогічним Національному банку України.

Марія ОЛІЙНИК,
м. Донецьк

ЯК ПАРТІЯ РЕГІОНІВ НА ДОНЕЧЧИНІ ІГНОРУЄ РІШЕННЯ СВОГО ПРЕЗИДЕНТА

Міністр освіти й науки, молоді та спорту України Дмитро Табачник у березні цього року під час виступу на “годині уряду” у Верховній Раді назвав політичними інсинуаціями розмови про скорочення кількості шкіл з українською мовою навчання. Міністр заявив, що шкіл з українською мовою навчання побільшало.

“Попри політичні інсинуації довкола цього питання, може сказати, що в 2008–2009 роках українською мовою навчалися 81,1 відсотка учнів, а в 2010–2011 роках — 82,2 відсотка”, — сказав міністр. Правда, не уточнив Табачник, у яких регіонах сталося таке сильне “зростання” аж... на 1,1 %. А не може не знати наш міністр-регіонал, що гостра проблема зі здобуттям освіти державною мовою існувала й досі існує у східних і південних регіонах. Бо якраз восени 2003 року Табачник приїжджав до Донецька допомагати ліквідувати школу з українською мовою навчання № 36 у Ленінському районі.

дорожній карті щодо оптимізації мережі бюджетних установ та видатків місцевих бюджетів на їх утримання”, складений для виконання Декларації цілей і завдань бюджету-2011, схваленої постановою Кабінету Міністрів України від 19.04.2010 №315. Отже, гілки влади всіх рівнів — від сільських і аж до Кабінету Міністрів України — знали про недостатній рівень планового фінансування навчальних закладів освіти, зокрема в Донецькій області — 80 %, але ретельно приховували від громадськості ці плани, бо саме тоді Партія регіонів боролася за перемогу на місцевих виборах.

Після виборів, 3 лютого Донецька ОДА повідомила ЗМІ, що 2011 року в області планується закриття 26 загальноосвітніх шкіл (2,5 % від загальної кількості шкіл), загальна проектна потужність цих шкіл — 7182 учні, фактична наповнюваність — 2099 учнів. Таким чином, середня наповненість кожної з них 30 %.

“Життя похитнуло однозначність ідеї “поки існує школа, доти живе село”. Сьогодні при оптимізації мережі шкіл ми маємо витримати розумну рівновагу, певний баланс: не просто зберегти або реформувати мережу шкіл, а насамперед забезпечити якість освіти в них”, — сказав начальник управління освіти і науки Донецької облдержадміністрації Юрій Соловйов.

Це ще одна брехня про якість, коли немає фінансування. Батьки дітей, підтримані “Просвітою”, “Фронтом змін”, ЗМІ, розпочали мітинги-протести. У відповідь розпочався тиск на батьків, учителів і дітей, навіть, як це сталося в українськомовній школі №111 м. Донецька, — із залученням дільничного міліціонера Євгена Федотенкова, який разом із директором школи Світлоною Бабенко показово, порушуючи навчальний процес і Кримінальний кодекс України, викликав неповнолітніх дітей з уроків для допиту в її кабінеті. Батьки 240 учнів, які навчаються українською мовою в десяти класах школи, потужність якої становить 57 %, а не 30 %, не розуміють, чому їхню першу в цьому районі українськомовну школу ліквідують, тож пишуть заяви в райраду, міськраду, держадміністрацію... аж до Президента України. Педагогічний колектив та батьки звернулися до депутата ВР за списком Партії Регіонів — випускника цієї школи Юрія Чертова. Відповіді жодної, натомість 31 березня 2011 року на сесії Петровської районної ради прийнято рішення закрити цю школу. А 4 квітня Будионівська райрада прийняла рішення про закриття української школи № 121. Остаточне слово — за Донецькою міською радою.

Така ж ситуація в інших міс-

тах і районах області. Наприклад, у м. Макіївці заплановано ліквідувати 8 шкіл. Незважаючи на звернення, протести, прохання, пікетування, 25 березня сесія Макіївської міської ради одногосно підтримала рішення про ліквідацію 4 українськомовних шкіл №3 (с. ім. Кірова), №100 (с. Красний Октябрь, де навчаються діти ще з прилеглих трьох селищ с. Липове, с. Лісовий, с. Велике Оріхове), в Советському — № 27 (с. Красний Партизан) і № 94 в Червоногвардійському районах Макіївки. І байдуже, що ці навчальні заклади є єдиними островами культури й громадського життя в шахтарських селищах. Усе решта — лікарні, дитячі садочки, палаци культури — вже знищено. Дороги відсутні. Із мільярдів гривень, які були виділені на закриття шахт і на створення робочих місць у цих селищах, не направлено жодної копійки. Суцільне безробіття. А за високими загрозами власних маєтків наші можновладці не бачать за небданих селищ. І чути навіть про їхні проблеми не хочуть. Ось цитата зі звернення батьків школи №100 І-ІІ ст. “...МЗШ № 100 знаходиться на відстані 20 км від центру міста, окрім школи, на території наших селищ немає жодного культурно-освітнього центру. Демографічне становище даних населених пунктів погіршиться, тому що не буде школи. Фінансове становище багатьох молодих сімей не дає можливості змінити місце проживання. Отже, діти та підлітки чотирьох селищ будуть віддані “вулиці”...

Переведення учнів МЗШ № 100 в ЗОШ № 99, 102 істотно послабить взаємозв’язки сім’ї і школи, бо між селищем Н. Кринка (де розташовані школи) та с. Красний Октябрь ускладнене транспортне сполучення. Батьки не завжди зможуть відвідати школу, батьківські збори, а відповідно, і стежити за успішністю своїх дітей.

Переконливо просимо враху-

вати труднощі, які створює територіальна розкиданість мікрорайону МЗШ № 100 і не допустити її закриття”.

Не почули. Закрили. Тепер батьки звернуться за захистом своїх конституційних прав до суду.

Батьки учнів спецшколи № 2 в м. Донецьку, яку збираються оптимізувати, теж не здаються. Вони написали листи з проханням допомогти врятувати навчальний заклад послам США — Тейфту, Великобританії — Тернер, а також представнику ЄС в Україні — Тейшейре. “Школа спеціалізується на вивченні англійської і німецької мов. Вона знаходиться в самому центрі Донецька. Через її зручне розташування влада ухвалила рішення закрити школу і продати будівлю і землю, щоб одержувати прибуток під час Євро-2012”, — пояснюють батьки.

Вони пишуть, що перебувають у відчаї. “Ми просимо Вас зобов’язати владу не закривати школу, а в разі їх відмови, **анулювати права України на проведення Євро-2012**”.

Ось так реалізується програма Віктора Януковича “Україна для людей” та “курс глибоких реформ та системної модернізації країни” в рідній йому області в 2011 — році освіти.

Наразі вже прийнято рішення сесій міських рад про закриття з 1 вересня 2011 року 8 шкіл у Донецькій області. Школа № 111 закрита 31 березня 2011 року тільки райрадою і це рішення може не підтримати Донецька міська рада й почути голоси людей, які вибрали їх. Ліквідовано 2 Будинки дитини в Артемівську та Горлівці. Є плани “оптимізувати” лікарні. На черзі ще 17 шкіл.

Таке враження, що влада Донеччини вирішила отримати десятки мільярдів із державного бюджету на проведення Євро-2012 за рахунок ліквідації бюджетних установ: шкіл, лікарень, поліклінік, забуваючи, що за переписом 1989 року в Донецькій області мешкало 5 млн 311 тисяч 800 осіб, Сьогодні ж — 4 млн 443 тисячі. А влада, збільшивши собі зарплатні плати, продовжує цілеспрямовано надшвидкими темпами знищувати і грабувати. Іншого вона не знає.

Але є надія, що, створюючи ініціативні групи із захисту своїх закладів, нарешті донеччани переконуються, що Партія Регіонів не покращить їхнього життя ні сьогодні, ні завтра. І справедливо проголосує проти них.

18 березня відбулася зустріч ініціативної групи батьків ЗОШ № 15 із заступником губернатора Луганської області паном Мірошником Р. В., начальником обласного управління освіти пані Цимбал І. І., представниками міської влади на чолі з міським головою Філіповою М. В. та журналістами телеканалів ЛОТ, ІРТА, ЛУЧ і місцевої преси. Про цю зустріч нас попередили за добу, нікого з учителів та інших батьків не запросили. Нас знову звинуватили в тому, що нібито наші дії не узгоджені з іншими батьками, які нас не підтримують. Під час бесіди знову пропонували написати заяви про перехід до інших шкіл,

БОРОТЬБУ ПРОДОВЖУЄМО

У “Слові Просвіти” неодноразово друкувалися матеріали про спроби закриття українських шкіл на Донеччині та Луганщині. Ситуацію в ЗОШ № 15 у м. Красний Луч коментують представники ініціативної групи батьків цієї школи.

дорікали, що наші заяви “опорочили город, облили грязью на всю Україну”. Ніяких звітів, актів, обіцянок нам про підсумки роботи комісії не надали. У приватній бесіді знову пообіцяли, що справу розслідує контрольно-ревізійна комісія, що перерахують наповнюваність шкіл міста згідно з діючими нині Санітарними нормами.

29 березня прокуратура міста надала письмову відповідь на нашу заяву. Проте зміст цього листа копіює всі попередні відповіді нашої рідної влади. Знову нас переконують, які гарні ті школи, в яких навчатимуться наші діти, що вартість навчання в ЗОШ № 15 вища, ніж в інших навчальних закладах, що, згідно з актами

обстеження, ремонт будівлі вимагає багато коштів.

Але все це не відповідає дійсності. Школи, до яких пропонують перевести наших дітей, — це ЗОШ № 4 зі змішаною російсько-українською формою навчання та ЗОШ № 29, яка не має програми поглибленого вивчення української мови. На наше

прохання ознайомитися з матеріалами справи, спочатку нас запросили на 1 квітня, але потім зателефонували й повідомили, що зустріч відкладено на невизначений термін.

2 квітня ми підготували відкриті листи до Президента України, Прем’єр-міністра та керівництва Генеральної прокуратури і Служби безпеки України з проханням розглянути й вирішити наше болюче питання про закриття школи. Також ми пропонуємо зробити соціальний сайт, на якому викладати всі новини щодо проблеми закриття шкіл в Україні. Боротьбу продовжуємо.

ДЕУКРАЇНІЗАЦІЯ ЗА МУРОМ ВІДПИСОК

Голова ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка, народний депутат України Павло МОВЧАН направив низку депутатських звернень і запитів, щодо тривожної ситуації зі збереженням українських шкіл на Донеччині і Луганщині. Ось відповіді на ці запити і звернення.

Кабінет Міністрів України

**Народному депутату України
П. М. МОВЧАНУ**

Шановний Павле Михайловичу! Розглянувши Ваш запит щодо закриття навчальних закладів з українською мовою навчання у м. Донецьку, повідомляємо.

За інформацією Донецької облдержадміністрації, у регіоні проводиться систематична робота щодо утвердження державної мови, її всебічного розвитку і функціонування. В області діє 750 загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання, що становить майже 70 відсотків їх загальної кількості. Шкіл з російською мовою навчання — 230. Навчанням українською мовою охоплено 150 986 учнів, що становить майже 47 відсотків їх контингенту.

У м. Донецьку проводять навчання українською мовою 34 загальноосвітні навчальні заклади. Крім того, у 48-ми навчальних закладах з російською мовою навчання функціонують 245 україномовних класів. Усього в місті державною мовою навчається 17 205 учнів (понад 26 відсотків загальної кількості учнів міста). Звернень батьків щодо порушення прав дітей навчатися українською мовою не надходило.

За дорученням Донецького міського голови питання стосовно оптимізації мережі навчальних закладів у м. Донецьку вивчається на рівні районних рад, зокрема розглядається можливість закриття загальноосвітніх шкіл №№ 121, 2, 111, 154, із них — з українською мовою навчання тільки школа № 111. Питання, що стосується закриття Донецької загальноосвітньої школи № 136 в 2011 р., не розглядається.

Оптимізація мережі навчальних закладів в області не пов'язана з мовою навчання, а здійснюється залежно від демографічної ситуації, наповнюваності шкіл, стану будівель та матеріально-технічної бази тощо.

За інформацією Донецької облдержадміністрації, питання стабільного функціонування системи освіти, забезпечення рівного доступу до якісної освіти кожній дитині, раціонального використання бюджетних коштів на утримання навчально-виховних закладів перебуває на постійному контролі.

З повагою,

**Прем'єр-міністр України
Микола АЗАРОВ**

Міністерство освіти і науки України

**Народному депутату України
Мовчану П. М.**

Шановний Павле Михайловичу! Оскільки, згідно зі статтею 14 Закону України “Про освіту”, питання функціонування та розвитку мережі загальноосвітніх навчальних закладів належить до повноважень місцевих органів вико-

навчої влади та органів місцевого самоврядування, його розгляд доручено управлінням освіти і науки Донецької та Луганської обласних державних адміністрацій.

За інформацією управління освіти і науки Луганської обласної державної адміністрації, у 2010/2011 навчальному році у Луганській області функціонують 298 (42,2 %) шкіл з українською, 156 (22,1 %) — з російською, 252 (35,6 %) — з кількома мовами навчання (у 2004 році: відповідно — 236, 174, 354). Щорічно відсоток охоплення навчанням українською мовою в навчальних закладах області зростає. Так, якщо у 2004 році він становив 29,5 %, то у 2011 році — 48,5 %.

У м. Красний Луч функціонують 12 шкіл з українською, 4 — з російською та 14 — з кількома мовами навчання. Державною мовою навчаються 62 % учнів шкіл міста та 64 % учнів перших класів.

Згідно з... (йде перелік нормативних актів — ред.) сесія Краснолуцької міської ради прийняла рішення від 28.12.2010 № 20 “Про припинення юридичної особи: Краснолуцької загальноосвітньої школи І—ІІІ ступенів № 15 Краснолуцької міської ради Луганської області”. Діяльність зазначеного навчального закладу припиняється після завершення 2010—2011 навчального року.

При цьому повідомляємо, що загальноосвітня школа № 15 з українською мовою навчання побудована у 1985 році, її проектна потужність становить 1176 учнівських місць. Проте станом на 01.01.2011 р. у ній навчаються лише 240 учнів, завантаженість приміщень становить 20,4 %, наповнюваність класів — 16 учнів. Після закриття вищезазначеної школи учні будуть переведені до загальноосвітніх навчальних закладів № 29 та № 4, які знаходяться у тому ж мікрорайоні.

Загальноосвітня школа № 4 з кількома мовами навчання побудована у 1980 році. Проектна потужність 1176 учнівських місць, навчаються 437 учнів (наповнюваність 38 % від проектної потужності), наповнюваність класів —

22,2 учні. У школі 13 навчальних кабінетів, 9 комп'ютерів, електронна бібліотека, є підключення до мережі Інтернет.

Спеціалізована школа № 29 з поглибленим вивченням окремих предметів побудована у 1994 році. Навчання здійснюється на державній мові. Проектна потужність 1296 учнівських місць, станом на 01.01.2011 навчаються 376 учнів (наповнюваність 29 % від проектної потужності), середня наповнюваність класів — 20,0 учнів. У закладі 13 навчальних кабінетів, 15 комп'ютерів, є підключення до мережі Інтернет, електронна бібліотека, мультимедійні засоби навчання.

Школи № 29 та № 4 мають більш потужну матеріально-технічну базу та більш професійний кадровий потенціал. Отже, погіршення умов для виховання та отримання якісної освіти українською мовою учнями загальноосвітньої школи № 15 не відбудеться.

У поточному навчальному році у м. Донецьку у 34 загальноосвітніх школах навчання здійснюється українською мовою, у 48 закладах з кількома мовами навчання функціонують 245 україномовних класів. Усього в місті державною мовою навчаються 17 205 (26,5 %) учнів.

На даний час, згідно з дорученням Донецького міського голови, питання оптимізації мережі навчальних закладів у м. Донецьку вивчається на рівні районних у м. Донецьку рад та на розгляд сесій не виносилися.

Оптимізація мережі закладів освіти в області здійснюється на підставі демографічної ситуації, наповнюваності шкіл, стану матеріально-технічної бази будівель, витрат на їх утримання в умовах недостатнього фінансування галузі, географічного розміщення тощо. При проведенні оптимізації буде обов'язково зберігатися мова навчання учнів та вивчення ними іноземної мови.

Зважаючи на важливість порушених питань, Міністерство направило листи головам Луганської обласної державної адміністрації, Донецької обласної державної адміністрації та Донецькому міському голові, в яких наголошено, що при прийнятті рішень про ліквідацію та реорганізацію навчальних закладів необхідно попередньо провести відповідну роботу із забезпечення належних умов навчання та виховання учнів, у то-

му числі й збереження мови навчання; досягти узгодження всіх питань з батьками та завчасно вирішити питання працевлаштування педагогічних та інших працівників.

З повагою,

**Голова комісії з реорганізації
Міністерства Б. Жебровський**

х х х

Аналогічне роз'яснення щодо Луганщини, зокрема міста Красний Луч, надіслала Луганська обласна державна адміністрація.

х х х

Ще один депутатський запит П. Мовчана був направлений міністру внутрішніх справ України А. Могильову. Йшлося про те, наскільки правочинними є дії посадовців, які закривають школи, а також про те, що на представників громадськості, які виступали на захист українських шкіл, чиниться тиск, протиправні дії. У своїй відповіді на запит міністр, зокрема, відписався так:

“За результатами здійсненої перевірки прийнято рішення про відмову в порушенні кримінальної справи у зв'язку з тим, що на момент прийняття рішення в матеріалах перевірки відсутні докази, які вказують на ознаки злочинів”.

х х х

На прохання нашої газети коментар до цих відповідей дає Голова ВУТ “Просвіта”, народний депутат України Павло МОВЧАН:

— До моєї сфери діяльності, як народного депутата України, належать, окрім законотворення, також реагування на листи, звернення виборців. У свою чергу я також направляю депутатські звернення і запити. Звернення робиться від імені депутата, а запит голосується в парламенті і подається як рішення парламенту.

Що можна сказати щодо цих відповідей на звернення та запити? Гадаю, читачі нашої газети самі все бачать. Всі ці відповіді є просто риторикою, замість конкретної справи, типовими відписками в душі радянських часів.

Хотілося б вірити, що все так і є насправді, як написано у відповідях посадовців, але об'єктивно ситуація протилежна. Йде наступ на все українське, триває зачищення території від етнічного українського елементу напередодні тотальної приватизації землі, напередодні “великого переселення народів”, яке планується провести досить швидко.

х х х

Залишається додати, що буквально днями, вже після цих гарних відписок з урядових структур, було таки закрито українську школу № 111 у Донецьку. За кілька днів до цього було закрито одразу три українські школи в місті Макіївка на Донеччині. Процес триває...

НОВІ ЛАУРЕАТИ ПРЕМІЇ ІМ. ОЛЕКСИ ГІРНИКА

28 березня — у день народження Олексі Гірника — керівні органи Ліги українських меценатів і Київського фонду ім. Олексі Гірника “Українським дітям — українське слово” розглянули пропозиції, що надійшли від громадських організацій та окремих громадян щодо присудження премії ім. Олексі Гірника. Ця премія присуджується за вагомий внесок в українське національне відродження та значні успіхи в національно-патріотичному вихованні дітей і молоді, прищепленні їм патріотичного ставлення до української мови.

Лауреатами премії ім. Олексі Гірника за 2009—2010 рр. стали:

Іван ВАКАРЧУК — ректор Львівського національного університету ім. І. Франка, попередній міністр науки і освіти України;

Павло ГРИЦЕНКО — директор Інституту української мови Національної академії наук України;

Оксана ЛЕВКОВА — директор Всеукраїнської громадської організації “Не будь байдужим!”;

Марія ОЛІЙНИК — заступник голови Донецького обласного об'єднання Всеукраїнського Товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка.

Публічне вручення премії відбудеться 22 травня ц. р.

Учасники спільного засідання висловили глибоку стурбованість нестримним посиленням зросійщення українського радіо- і телевізійного простору, зухвалими намаганнями звузити сферу вжитку української мови в українській загальній і вищій освіті, закриттям українських шкіл, гонінням на українську національну Церкву. Такого наступу на національні права українців за 20 років Незалежності ще не було. Асиміляція українців під росіян, яка упродовж трьох століть була метою російського царизму, несподівано стає державною доктриною нинішньої влади вже в самостійній Україні. Саме тому українцям варто згадати про подвиг українського патріота з прикарпатського містечка Калуш, нині Героя України Олексі Гірника, який на знак протесту проти русифікації українців спалив себе 21 січня 1978 р. біля могили Тараса Шевченка.

**Виконавчий директор
Ліги українських меценатів
Михайло СЛАБОШПИЦЬКИЙ;**

**Голова Правління Київського
благодійного фонду ім. О. Гірника
“Українським дітям — українське слово”
Юрій ГНАТКЕВИЧ**

Фото Олеса Дмитренка

НАРОДЖЕНІ НЕЗАЛЕЖНІСТЮ

Цього року відсвяткують своє 20-річчя ті, хто народився в незалежній Україні, 1991 року, а нині дивляться на державу з позицій третього тисячоліття. Хто, як не вони, ровесники незалежності, можуть об'єктивно і неупереджено, без політичної заангажованості сказати, що для них значить незалежна Україна?

Молоді українці розповідають, як їм живеться в молодій державі, чи не планують вони виїхати за кордон, чи переймаються політичними подіями. А ще розмірковують над тим, що для них значить рідна мова.

● АВТОРИТЕТНА ДУМКА

«НАША МОЛОДЬ НЕ МАЄ МОВНОЇ СТІЙКОСТІ»

Лариса МАСЕНКО,
професор НаУКМА

З наведеної добірки бачимо різне ставлення молодих людей — ровесників української державності до своєї країни та свого місця в ній. Переважає все ж оптимізм, адже молоді властиво сподіватися на краще майбутнє. Очевидно, що таке майбутнє — не за байдужими, а за тими, хто виявляє активну життєву позицію, керуючись принципом “Україна починається з тебе!”

Але прикро вражає інше — позиція молодих людей у виборі мови спілкування. Адже надії на зміну мовної ситуації в зросійщених містах пов'язуємо передусім із активізацією українськомовного спілкування в молодіжних середовищах. З історії відродження інших народів відомо, що розширенню сфер вживання своєї національної мови сприяє поява в асимільованих містах активних груп молодих людей, які своєю принципово мовною поведінкою утверджують право упослідженої в колоніальний період національної мови на панівні позиції у своїй державі. Подібні процеси відбулися і в міських середовищах України в період українізації 20-х років, але невдовзі їх перервав більшовицький терор.

Натомість наведені інтерв'ю засвідчують відсутність у нашої молоді такої важливої для зміни мовної ситуації риси, як мовна стійкість. Абсолютна більшість опитаних молодих людей переходить у спілкуванні з української мови на російську, пристосовуючись до співрозмовника: “Спілкуюсь тією мовою, яку краще розуміє мій співрозмовник”; “я спілкуюсь у повсякденному житті російською мовою, однак на навчання — винятково українською”; “з тими знайомими й друзями, що звикли до російської, розмовляю російською”, “для мене не має великого значення, якою мовою спілкуватися, у різних ситуаціях підлаштовуюсь під інших, щоб всі чітко розуміли, про що йдеться”.

Очевидно, що хибне уявлення про потребу толерантності у мовній поведінці прищеплюють молодим людям наші засоби масової інформації, зокрема телевізійні канали, якими володіє не національна, а компрадурська буржуазія.

Крім того, й у школах та вищих навчальних закладах далеко не всі педагоги належать до свідомої частини українства, як свідчать про це і деякі з наведених інтерв'ю, і студентські есеї, опубліковані в моїх “Нарисах з соціолінгвістики” (К., 2010).

Водночас поява таких громадських молодіжних організацій як “Не будь байдужим!”, “Відсіч”, “Студентське братство” і подібних, які велику увагу приділяють завданню дерусифікації і виклично демонструють мовну стійкість у всіх протестних акціях, дають надії на майбутнє подолання постколоніальної залежності країни від Росії.

Ірина ГУБЕНКО:
“БУТИ ПАТРІОТОМ ЗАРАЗ НЕ ПОПУЛЯРНО”

Цікаво побувати в різних куточках світу, побачити інші культури, але постійно жити хотіла б в Україні, мені тут все рідне, зрозумілі мова, ментальність. Хоча знаю, що за кордоном у молоді багато більше перспектив, тому я не засуджую тих, хто прагне жити в іншій країні.

Переважаю спілкуюся українською, так розмовляють мої рідні і більшість друзів. В університеті це необхідність. З тими ж знайомими й друзями, що звикли до російської, розмовляю російською. Обидві мови вважаю рідними.

Приказка “Моя хата скраю...” характеризує наш менталітет не з найкращого боку. Високопосадові особи не бажають відповідати за свої не завжди правильні вчинки, тому й не вирішуються проблеми з медициною, освітою, культурою та ін. Замало сподіватися на краще, але якщо проблеми будуть вирішуватися, то жити в Україні бажатимуть і молодь, і старше покоління.

Щоб змінити світ на краще, кожен має почати із себе, а не сподіватися на долю, Бога чи випадковість. Особисто я прагну бути освіченою, культурною україною. Віддавати належне державі за те, що вона зробила для мене, оберігати природу та любити Україну просто за те, що я тут народилася.

Євген ЖУРАВЕЛЬ:
“МОЖЕМО СТАТИ РАБАМИ РОСІЇ”

Я хочу жити тільки в Україні. Переїжджати нікуди не збираюся. Хіба що тільки на заробітки, і то ненадовго.

Спілкуюся вдома українською, з деякими друзями — російською, з іншими — українською, залежить від того, якою мовою говорити мій співрозмовник.

Терпіти не можу політиків. Хо-

ча я молодий, але вже скоро у самого будуть діти, і я хвилююся за їхнє майбутнє. Всюди корупція, люди продажні, освіта вища — то тільки назва, що вища. Якщо у якогось дурня багатий тато, ось йому вища освіта і гарантована...

Моє гасло: “Україна починається з тебе!”. Закликаю друзів шануватися, не бути свиньми, звісно ж, передусім дивлюся за собою.

Вважаю, що найбільша загроза для України — Росія. З нашим президентом скоро ми можемо стати її рабами...

Микола БОЙКО:
“СПІЛКУЮЧИСЬ УКРАЇНСЬКОЮ, ПІДКРЕСЛЮЄМО НАШУ ВИХОВАНІСТЬ”

Після закінчення ВНЗ планую працювати в Україні. Життя в чужій країні має багато неприємних нюансів. Проте, зважаючи на рівень розвитку нашої держави, не впевнена, що відмовилася б переїхати в якусь цивілізовану країну.

Вдома, на навчання і з друзями переважно спілкуюся українською, бо мені так зручно. Я вважаю, що в питаннях мови не повинно бути принципівості, у своїй країні повинно бути зручно спілкуватися рідною мовою. На жаль, в Україні не завжди і не скрізь комфортно розмовляти українською.

— проблемне питання, яке потребує негайного вирішення — і державою, і суспільством! Держава повинна дати поштовх розвитку рідної мови та мовам народних меншин через різноманітні соціальні програми за допомогою суспільних інституцій та організацій.

Спілкуючись рідною мовою, підкреслюємо нашу вихованість, культуру, духовність. У родині спілкуюся українською. З дитинства батьки навчили мислити та робити висновки рідною мовою. У навчаннях спілкуюся різними мовами, якими володію. Об'єктивним фактором у цьому випадку є підхід до людей: люди різні — різні мови. Як краще співрозмовнику — російською чи українською — так і підлаштовуюсь. Головне — мати бажання до спілкування та зближення.

Анастасія БАБІЙ:
“В УКРАЇНІ НЕ ЗАВЖДИ І НЕ СКРІЗЬ ЗРУЧНО СПІЛКУВАТИСЯ УКРАЇНСЬКОЮ”

Мені б хотілося жити і працювати в Україні. Життя в чужій країні має багато неприємних нюансів. Проте, зважаючи на рівень розвитку нашої держави, не впевнена, що відмовилася б переїхати в якусь цивілізовану країну.

Вдома, на навчання і з друзями переважно спілкуюся українською, бо мені так зручно. Я вважаю, що в питаннях мови не повинно бути принципівості, у своїй країні повинно бути зручно спілкуватися рідною мовою. На жаль, в Україні не завжди і не скрізь комфортно розмовляти українською.

За 20 років ми чогось та й досягли: сьогодні можна знайти нормальну роботу, купити українське видання чи почути на Хрещатику

державну мову. Проте вважаю, що за такий проміжок часу могли б досягти більшого.

Через хаос у державі ми не маємо жодних гарантій, впевненості чи прав. Наша держава не виконує свого головного призначення — захищати своїх громадян.

Євгеній КРИСАТЮК:
“НЕМАЄ ЗНАЧЕННЯ, ЯКОЮ МОВОЮ СПІЛКУВАТИСЯ”

Думаю, що в майбутньому працювати і розвиватися буду в Україні, бо це — моя батьківщина, і тут відчуваю себе комфортно, як кажуть, у своїй тарілці! Щодо закордону: залежить від того, як складеться життя, обставини. Якщо в цьому буде необхідність, то чому б і не поїхати?

У родині — всі члени сім'ї спілкуються на суржикі. З друзями по-різному, залежно від кола. На навчання — українською, бо потрібно добре знати рідну мову. Для мене не має великого значення, якою мовою спілкуватися, у різних ситуаціях підлаштовуюсь під інших, щоб всі чітко розуміли, про що йдеться.

За роки незалежності у державі не бачу досягнень, а тільки нинішню владу, яка не дбає про український народ, а думає про себе і багато обіцяє. Звісно, є деякі зміни, але це все незначне порівняно з тим, що робиться в державі, дуже соромно за нинішню владу, за її ставлення до людей.

Для розвитку України я міг би зробити все, що в моїх силах. Усі, хто знає український народ, може сказати, що українці добрі, чуйні, співучі й веселі! За це я люблю Україну і свій народ!

Спілкувалася
Наталія АНТОНЮК

ДУША НЕ ЗАГОВОРИТЬ — НЕ ЗАСПІВАЄ ГОЛОС

Хто, як не народний артист України, лауреат Шевченківської премії Анатолій МОКРЕНКО, людина, яка віддала улюбленій справі усе своє життя, може об'єктивно оцінити стан сучасного музичного мистецтва. Його мова, непідробні емоції, пісенні експромти йдуть із глибини серця. Анатолій Юрійович і нині так переймається проблемами української культури, і з такою щирістю вірить у вдосконалення духу людського, що...

бані... До речі, Олег Ткаченко, який очолює Запорізьку “Прогресу”, також загорівся зробити таке ж свято для сільських школярів, і це прекрасно, бо про сільських дітей треба дбати! Діти в цьому віці дуже солідарні, вони радо займаються творчістю, бо поклик іде від серця, від душі...

— **Нині класичне мистецтво зазнає численних трансформацій, те ж відбувається і з народною піснею. Як Ви ставитеся до різноманітних модернізацій?**

— Я взагалі оці модернізації не сприймаю і категорично проти цього. Бо треба пізнавати те глибинне, що було колись, те, що дійшло до нас. Мене, наприклад, дуже хвилює тенденція, яка відбувається у сучасній опері. Опера, яка народилася в Італії, дала високі взірці мистецтва, нині модернізується. У мене таке враження, що Європа, де створили оперу, сама її нищить. Видатний тенор сучасності Пласідо Домінго, директор і диригент двох американських опер у Вашингтоні та Філадельфії, також стверджує, що в Європі, на превеликий жаль, тенденція модернізації опери заходить аж надто далеко, і опера має найбільшу перспективу в США. Я співав у 40 операх провідні баритонові партії, цього не розумію, бо опера — це роман у музиці, це роман і епоха! Як можна його модернізувати?! От, наприклад, років три тому була поставлена у нашому театрі опера “Фауст”. Це ж середньовічна епоха, яку треба передати у використаних інтонаціях і в костюмах. Так ні, одягнули всіх виконавців у камуфляжні костюми... Причому надто примітивно і натуралістично, я послушав дві картини, піднявся і пішов, бо не можу... Це ж мій театр, де колись були прекрасні оперні вистави! Або на знаменитому каналі класичної музики “Меццо” опера “Борис Годунов”. Мені шкода мого товариша Анатолія Кочергу, дивлюся

— співає, говорить інтонаціями тієї епохи у сучасному костюмі — це ж еkleктика! А ми говоримо про гармонію часу у творчості. Якщо ми будемо модернізувати, то не відчемо цієї гармонії! Це ж страшно еkleктика, оцей епатаж вносить у душі людей таке сум'яття, вони нічого не розуміють, у них просто крадуть гармонію. Це жахливо. А народна пісня... Та не треба її чіпати! Те, що було, перетворювати на кашу?! Знаєте, мене дивує, що немає спротиву. Модернізація — це нищення скарбів.

— **А поверхове ставлення до кобзарського мистецтва...**

— Так було ще за радянських часів. Якщо хочеш збагнути, хто ти і звідки, то є кобзарське мистецтво. Я їжджу додому у свої Терни через село Лавіркове. І там якось зустрівся з одним бандуристом на прізвище Рочок. Він увесь час жалівся, що ніхто його не запрошував у школу до дітвори... Бо кожен художник має свою місію, і перш за все треба починати з дітей... Я говорив-говорив з ним, записував думи, які в нього є, можу сказати, що це один із могікан. І думаю собі, що треба організувати йому або виступ на телебаченні, або на радіо — хай пограє талановита людина, хай її послухають! Але як я не намагався, нічого не вийшло! Всюди наштовхувався на глухоту... Оце тривожний симптом і тенденція, що ми переходимо на примітивну розважальність.

— **Нерідко українські таланти губляться на творчому шляху, залишаючись за бортом визнання. Анатолію Юрійовичу, чому ми маємо такі нестримні потоки за кордон?**

— Бо нині мистецтво потрібне і водночас непотрібне. Дуже часто золоті голоси, і мої колеги, і мої учні затребувані за кордоном, а у нас, на превеликий жаль, їх ніхто не знає. Згадую, якого великого удару завдано мистецтву,

коли відбувалися перебудовчі процеси. Я був тоді директором театру. Ті роки були найтяжчими у моєму творчому житті. Держава зовсім не фінансувала театр. А тоді виникла можливість виїжджати усім за кордон, ну і, як то кажуть, повалили люди. Театр — це ж 1300 талановитих людей, яких збирали звідусіль! Я думав, як стримати цей потік, як не дозволити розбігтися театру?! Бо тоді дуже багато людей виїхало. У нас по півроку не давали зарплатні. Артисти балету, які трудилися до сьомого поту, просто непригодили на сцені. Я дуже вдячний Віктору Ющенку, який тоді був головою Національного банку. Тричі я звертався до нього, і він був єдиний тоді, хто допоміг.

Нині також багато виїхало, бо немає підтримки, допомоги — суцільна глухота і байдужість. Але я дуже щасливий, що справжні таланти є! Мої учні — наче продовження моєї місії, яка розпорошується по всьому світу. Це прекрасні голоси — Володимир Опенько, Михайло Киришев, Геннадій Ващенко, Андрій Гонюков, Олександр Мілев, Сергій Скочеляс... Справжня гордість!

— **Останнім часом тексти пісень стають дедалі примітивнішими. Що відбувається?**

— Просто зараз нема лідерів. У наш час були два безсумнівні лідери, на яких орієнтувалися всі інші — це Платон Майборода та Олександр Білаш. Ставлення до цього змінилося. Зараз деякі співаки самі пишуть тексти до пісень, хоча не мають до цього здібностей. Це свідчить про деградацію. Олександр Білаш написав 11 чудових поетичних збірників. Він одного свого вірша не взяв у пісню, а брав поезії Дмитра Павличка, Михайла Ткача, Максима Рильського, Андрія Малишка, тобто вибирав перлини. Тому і пісні які були! Людина ж коли слухає, то бачить у тому своє життя, виникають світлі асоціації, святі почуття. А зараз що?! Та ми продаємо своє мистецтво, свою мову, свою душу! Продаємо Україну з “тельбухами”, продаємо її душу!

Мене нещодавно дуже вразив Павло Мрежук, який по першій програмі радіо заспівав пісню “Сирота”, знаєте, я заплакав — бо нарешті якась правда! А потім чую — за ним співає Іван Попович пісню про Бандеру “Степане, Степане, за що тебе вбито?” Я відкрив очі і думаю: “Боже мій, це ж колосальна подія!”. То ж навколо співають “бажання-кохання”, поезії немає, сміття і гіді, і раптом — оці дві пісні!

Спілкувалася
Уляна ВОЛІКОВСЬКА

— **Анатолію Юрійовичу, сучасний музичний простір справді перетворився на “паюціє труси”?**

— На жаль... У сучасному музичному мистецтві прикра ситуація. Зараз колосальна диспропорція між справжнім мистецтвом і маскультурою, яка більше схожа на антикультуру. Ми все менше користуємося тими скарбами віків народного і класичного мистецтва, які дійшли до нас. Непокій те, що мистецтво, придумане людиною для того, щоб робити її духовно досконалішою, перебуває у стані занепаду. Це повинне розуміти не тільки суспільство, а й держава. Буваючи у класичних закладах мистецтва, мені завжди дуже прикро, що там я не бачу знайомих облич з нашої так званої еліти — і урядової, і Верховної Ради, проте усіх їх ми бачимо на екранах, де летіється рікою пошлість. Мені не зрозуміло, чому люди не беруть до уваги те, що їх вивисує. Усе життя вважав, що духовне збагачення людини, людська шляхетність, доброта, співчуття це дуже благородно. А що ми чуємо і бачимо зараз?! На радіо, приміром, домінує розважальний момент: то думки, усмішки “великих”, які мені не дуже подобаються, реклама театрів тощо... але це не культура, а реклама, яка має бути на вулицях. Одне слово — зараз ми переживаємо не стільки економічну і політичну кризу, скільки духовну.

— **Де ж тоді вихід із цього глухого кута?**

— Я завжди відстоював незалежність і суверенність України. Мушу сказати, що за радянських часів, коли був тоталітаризм, культурною державою займалася серйозно, хоч була інша ідеологія. В Україні потрібно усвідомити, що держава повинна займатися і соціальною сферою, і економікою, але культура має бути перш за все. Бо все твориться людським духом — який дух, така в нас буде і економіка, армія, освіта і так далі. На жаль, у нас немає державної політики у куль-

турній сфері, а перемагає, звісно, той, хто має гроші.

— **Нині у молоді зневажливе ставлення до народної пісні. Анатолію Юрійовичу, на Вашу думку, як повернути інтерес до автентики?**

— Це справді проблема. Моє покоління виховувалося по-іншому. Навіть у післявоєнну розруху, бува, вийдеш увечері в село — а скрізь лунає спів дівчат і хлопців. Хто виріс у такій симфонії, той цінує цю красу, бо це відчуття своїх коренів. Народну пісню треба поширювати. Я проводжу конкурси молодих співаків у Шостці. У своєму рідному селі Терни на Сумщині вже удев'яте 7 травня відбудеться конкурс, який набрав неабиякої сили. Це хороша справа, бо село залишене непризволяше, і молоді просто нічим зайнятися, тим більше, якщо любов до творчості виховується з дитинства, то вона невіддільна від людини протягом усього життя, все одно людина буде займатися якимось видом мистецтва. Мене завжди запрошують на фестиваль імені Бориса Гмирі в Лебедині. Я на таких концертах стільки для себе відкриваю. Там надзвичайні колективи — це просто незабутньо! Ось наприклад, у той час, коли у нас ще співало тріо сестер Байко, я чув там такі колективи, і думаю собі: “Боже мій, і їх не знають у Києві, їх не знає Україна!” Це та глибина, справжня народна краса! Зараз молоддю ніхто не займається, школа її не виховує, а просто викладаються дисципліни. А все ж починається з дитинства. Тому я започаткував фестиваль-курс “Співаймо разом!” Кількість учасників збільшилася у п'ять разів, з'їжджається близько тисячі дітей у моє село. Причому, я наполягав на тому, щоб конкурс відбувався саме у Тернах, бо були різні пропозиції керівників, щоб у райцентрі, або в області. А я сказав, що принципово хочу, щоб у моєму селі. Мені дуже жаль сільських дітей, які просто занед-

Дмитро ЧИСТЯК

Слово ліричне за природою своєю покликане зафіксувати, утримувати ті миті, коли дійсність ніби перевершує себе, коли після емоційного виплеску в довкіллі ніби вчувається відгомін іншої музики, одвіт іншого світла, коли у медитативному прозорі у мить із позірного світу матерії ми прозираємо у світ духовний. Власне, вся архаїчна лірика (чи то давньогрецька елегія, чи то японське хоку, а чи високе небо доби Тан у Китаї) обертається довкола швидкоплинного враження, коли відчуваєш усеприсутність миті, але як важко озвучити у слові мову отого духовного світла, оту музику внутрішню, що резонує з довколишньою!..

Поетична одісея Ірини Жиленко триває понад 45 років, відколи за тоненьку книжечку “Соло на сольфі” (1965) радянська критика піддала її необґрунтованому остракізму за (уявіть лише!) надмірний песимізм юнацької душі, яка насмілилася без фальшу передати муки першого кохання, вчутися душею в осінній краєвид, коли “літа корабель гойднувся розпачливо // і тихо поплив за вічною течією”, і зрештою, мабуть, найбільше — за початки фантазмагоричної поезики, якій іще не доводилося “вихлопувати сні дощенту”. Відтак, прислухавшись до критики, але zarazом перетривавши юнацьку “світову скорботу”, в подальших збірках (“Автопортрет у червоному”, 1971; “Вікно у сад”, 1978; “Концерт для скрипки, дощу і цвіркуна”, 1979; “Дім під каштаном”, 1981; “Ярмарок чудес”, 1982; “Останній вуличний шарманщик”, 1985; “Дівчинка на кулі”, 1987) поетеса здобулася на неповторний голос у нашій та й світовій поезії (я не боюся таке казати, бо то шира правда). Поетика цього періоду сповнена екстатичного залюблення у світ суший, аж до отожднення з іншими його — одухотвореними — сутностями (“плаття моє білосніжно розквітло — // біжу по воді нареченою світла. // На мить (чи на вічність?) розмаяло втому // квітучою гілкою, сонцем і громом. // Я — світло, я — вітер, я — біг на піску, // Я — дріж золотий, що проймає ріку”). Вже в “Автопортреті...” авторка надивовижу точно збагнула, що варто відчутти тотожність із духом речей, явищ, стихій — і слово писатиме нею “оди до радості”, або ж невідворотність (“з кожним днем земля добріша. // Наслухає, дише, где...”) і водночас світлу красу переходу у вічність (“дворик наш зірками занесе...” або ж “у сиву безконечність поля // свою конечність переллю”). Ажже поет — лише медіум, посередник поміж світом цим і енергетичними імпульсами множинних світів духовних, “в цьому домі, повному досад” він “не людина, він — “вікно у сад”. Сад тутешній і водночас сад, у якому проблискує світіння Едему.

Але велика заслуга Ірини Жиленко в тому, що вона не обмежилася простою фіксацією моментів вічного, а постала деміургом: силою фантазії витворила численні пресвітлі казкові образи, спершу в межах ліричної мініатюри, коли “Під золоті прелюди Ліста // Ішли на місто

бронтозаври”, а згодом — у ширших і навіть ліро-епічних полотнах (“Городок у табакерці”, 1979; “Ярмарок чудес”, 1982; “Місяць на золотій гілці” та “От історія — так історія”; 1985) захимерила фантазмагоричними андерсеніанами, гофманіанами, вагантіанами із проєкцією у теперішнє. Голлодні спудей й закохані місяці, торговці щастям і водограї Розбитого Серця, летючі скрині й непов’язні троянди потверджують: життя — безперестанні напливи-мотиви дива, і духовний світ може найсірішу буденність “сонцесейних програм” перетворити на фонтанування світла над часом і простором. Увесь творчий доробок письменниці спрямований саме на пошук — захопливий, зворушливий! — гармонізації між зовнішнім і внутрішнім, пошук Дому, в якому можна оселитися маленьким гномом допоки світу. Але хибним буде звинувачення у “міщанстві”, егоцентризмі, “втечі від життя”, адже саме моделювання нових світів створює смислообразу, які матеріалізуватимуться у подальшому — тобто додає світла

СВІТЛО НЕЗАХІДНЕ ІРИНИ ЖИЛЕНКО

до апокаліптичного присмеркового світу.

Із подальшої творчості Ірини Жиленко видно, що душі дедалі важче знаходити гармонію із зовнішнім. Чорнобильська катастрофа відлунує “Днем гніву” у збірці “Чайна церемонія” (1990): “Сіється дощик. На цвіт і на плід. // Дощ по якому — ні цвіту, ні плоду. // Доброї ночі! На тисячу літ. // Сонце заходить. Востаннє заходить”. І аж до розпачливого: “Все було гарним у нашому світі, // все було марним. І марним був Бог”. Гадається, стан фрустрації неподоланний, однак уже в поемі “Чайна церемонія” таки стверджується неперехитність поетового саду, чистих образів, виміряних його уявою. Книжка “Вечірка у старій винарні” (1994; Шевченківська премія) — це тло сатиричних інвек-

тив супроти zdeгенерованого політичного й суспільного життя (“А титани знов громадять гори. Знов обвали. Знов земля мала”), де поетові залишається місце декласованого елемента, поруч із бджілками, гномами, хіпі, пияками та безхатьками. Але ж титани-карлики-злудюжки з А-ПЕ-ТИТОМ — усе це мертвотний карнавал, який не має жодної влади над внутрішнім раєм, який кожен ладен створити собі сам. Для Ірини Жиленко — це дім-яйце-рай-це, де “колядують діти. Над кожним — срібне крило”, де “душі інтелігентні”, Шопен і Гофман, Шагал і Моцарт, і ще, і ще... Поєми “Тихе віяння”, “Ілюзіон” (1994), “Танучий сон з дощем у Версалі” (1999) та “Флірт із метеликом” (2003) — за формою — зразки вишуканого постмодерного колажу, але за змістом — висока проба пізнього модернізму, позначена вирішенням конфлікту профанного та сакрального у плані інтеріоризації духовного й матеріального досвіду з подальшим есенціальним проживанням. Можна сказати, що такий самий творчий метод культивувався авторкою і за радянських часів, однак тоді критичні настрої виводились у підтекст, а згодом внутрішня напруга в поезіях зросла, а тому трагічне сучасне дедалі сильніше проривається через фантазмагоричне позачасове. Але Ірина Жиленко — стоїчний епікуреєць, і їй вдається стримувати ентропію темряви.

Здавалося, “втеча в мистецтво” вдалася. Поезії “Цвітіння сивини” (2003) — чисті зразки осінньої лірики, “написані по світлу — світлом // і тишею по тишині”. Боротьба й замирення

зі старістю, коли відгоряє все тлінне і залишається тиха краса вечорова (“І вогнище горить, як серце Світу. // І гріється Господь в його теплі”), подеколи з раптовим передчуттям зими та біди (“І, нагло загасивши свічку, // Самотність виповнила світ...”). Але у фіналі поетеса знову відкриває завісу незмінного кредо: “Я бачу вічність так: довічно сніг іде. Зелена лампа світиться не втомно. // І ти вже знаєш: крім твого дому — // немає більше вічності ніде”. Це і є той внутрішній дім, невіддільний від дому матеріального, виміряний у єднанні зі світовим началом (“ми ж тільки Божі сні!”), оселення в якому відбувалося від першої збірки, і повернення до якого відбувається з переходом у вічність (адже за ділами, думками і мріями нашими оселить нас вона). Але сталося неоправдане, і цикл “Сльоза за сльозою” (2004—2010), орфічний трен за чоловіком, Володимиром Дроздом, розпросторив трагедію особисту до космічних масштабів (“Було колись всесильне літо — // Закону смертності протест. // Нас боронило од небес // І Божого кровопролиття. // Тепер ніхто не захистить. // І крові Божій литись, литись...”), суголосну зі смертю природи і омертвінням самотньої душі (“Я не живу. Я просто піч топлю”; “Не самі приходять дні. Їх приносять у труні”), який уже ніби несила повернутись до внутрішнього саду-раю (“Золотий метелик над городом // Натомився відганяти смерть”). Але поволі-поволі вияснюється темрява сірих днів і темних ночей, і дорога душа озивається білим лебедем “в ряснім куші жасмину, навесні, // коли ще жодна квітка не опала”, і повертається давнє відчуття, що вічність — поруч, що все одухо-

творене довкілля розгортається, мов янгольські крила, а серце стає його відбиттям. Глухий крик у потойбіччя прорвав стіну “тиші тиш” лише щиро залюбленим єднанням зі світом, у якому теплі і відлетіла душа.

У невеличкому циклі “Світло вечірнє” з однойменної збірки (К.: УВ “Пульсари”, 2010) Ірина Жиленко не лише повертається до вечірнього світла життя, а й знаходить (сподіваюся, остаточну) відповідь на зв’язки між нинішнім і вічним. Поетеса піднялася над смертю боєм, а над боєм — світлом (“я тільки коло світла // навколо болю. І його луна”), і їй відкрилися (чи радше вона відкрила те, що лежало у глибинах її “я-світу”) візії розматіх світів духовного (“Там, на лаві, старенька, якої нема. // Біля неї дівчатко, якого іще немає”). І знову — відкрите багато років тому відчуття: “Літній день виходить з берегів // і розливається на цілу вічність”, бо світ “громами // сміється над нами — // нині, // і завтра, // і вічно”, а душа людська — його неперехитна частка, альфа і омега: “все із мене почалося // і закінчиться — зі мною”. А ще ж є Поезія. Ота, що повертає світові красу, ота, що нашептала Ірині Жиленко ці парадоксальні слова: “На світі існує тільки Поезія, і нічого, крім Поезії. І землю нашу Господь сотворив задля поезії, як виноград — задля вина. Все інше — тлін і зникання...”.

Парадокс цей вияснюється у “Світлі вечірньому”. Дозволю собі ще дві цитати: коротшу й довшу. “Сонце заходить. // Відходимо ми. // Та — як найвищі віконця // — вірші мої, недосяжні для тьми, // будуть відлунювати сонце”. “Помру. Зачиниться вікно у сад. // Але, можливо, залишиться сад, // Коли ж і сад полине в небеса — // залишаться слова “Вікно у сад” (...) Колись промовить Бог: “Вікно у сад...” — // запломеніють синню небеса. // І білий сад зійде на землю знов. // І в білий сад розкриється вікно. // І жінка з мирним іменем Ірина // прокинеться і пригадає рими. // Це буде в квітні. Аркуш на столі, // перо і чай в зеленій піалі. // Щовіку сад мій буде воскресать // з веління трьох вічноквітучих слів. // І кожну вічність буду я писать // про світле щастя жити на землі”. На початку я зауважував, що слово поетичне за природою своєю — опис-прозирання миті у вічне духовне життя. Додам, що воно водночас — потужний енергетичний потік, що ладен матеріалізувати образи, закладені в тексті. Вочевидь, для Ірини Жиленко, як і для Поля Валері, поезія — “рай слів” і водночас образ досконалого світу, що є метою існування людини на Землі. Але навіть після переходу по той бік енергія слова творитиме світло, несучи світові енергію автора — Бога і його слухача й записувача — Поета. Тому навіть після можливого апокаліпсиса, творячи новий світ-Едем, Господь ректиме світлим поетичним словом, ожививши в ньому всіх світлоносних поетів.

Нова ілюзія? Радше, призабута істина, якою живе кожен великий Поет: “ПІСЕНЬКА НІКОЛИ НЕ КІНЧАЄТЬСЯ — // Ось що найчудесніше в ЖИТТІ”.

“Ми часто лаємо суспільство чи владу, не запитуючи себе: що ти вчора чи сьогодні зробив для власної держави?”

Зиновій ГАСЬЦЬКИЙ,
голова Пустомитівського районного
об'єднання ВУТ “Просвіта”
ім. Т. Шевченка, Львівська обл.

Довго збирався написати Вам, Ганно Миколаївно, і все відкладав. Думалося, а може, все ще складеться, зміниться на краще. Та бачу, що навпаки — все йде до гіршого. Те, що людина змінюється — явище закономірне. Лише одна людина вдосконалюється, витискає із себе рабську суть, прогресує, інша, навпаки, — деградує. Ваш інтелектуальний рівень у мене сумнівів не викликає. Шодо морального, то він мене хвилює найбільше, як людину, що знає Вас зі шкільної парти. Так сталося, що в 1969—1971 роках я вчителював у Колодубівській СШ і навіть один рік був класним керівником у Вашому класі (шоправда, уроків у ньому мені чомусь не дали).

Нещодавно, виступаючи у програмі С. Шустера на Першому національному каналі, Ви чомусь заявили, що 1970 року “я навчалася в одній із львівських шкіл”. Ви що, соромитесь зізнатися, що навчались у Колодубах? Зрештою, то дрібна деталь і не варто акцентувати на цьому.

Я запам'ятав Вас — тендітна, висока, не по літах розвинута дівчина була активістом, справжнім лідером у класі. Імпонували мені і Ваші батьки, особливо батько Микола. Деякий час він працював бульдозеристом у нас у Лісневичах. Коли на вихідні я повертався додому, то нерідко зустрічав його на дорозі в начищеному до блиску оранжевого кольору тракторі з охайними і чистими фіранками на бокових вікнах. А ще мене вражало, що сам тракторист — у краватці, в білосніжній сорочці, як справжній інтелігент — сидить за кермом важкої машини. Таким він мені і запам'ятався, акуратним, інтелігентним і, як мені казали, порядним чоловіком. І дуже жаль, що він так рано покинув цей світ. Мені здається, був би він живим, і Ви були б іншою...

Минали роки, Ви стали відомою журналісткою. Багато чого про Вас, як і про інших своїх учнів, я не знав, але відомості, які я вичитував, слухав про Вас, мене

ВІДКРИТИЙ ЛИСТ ДО ГАННИ ГЕРМАН (СТЕЦІВ)

радували. Ваші репортажі, публічні виступи, заяви, зрештою — діяльність на радіо “Свобода”, сповнювали мене, як вчителя, почуттям гордості. Так, так. Може, я не мав права, і не моя то була заслуга, але тишився, що серед моїх вихованців були такі безстрашні, волелюбні й розумні учні.

Мої переконання в цьому укріпилися, коли випадково зустрівся з Вами 1989 року у видавництві “Вільна Україна”. Справа в тому, що мою статтю “Ще раз про мову народу, на землі якого живем” ніяк не наважувалися друкувати. З “Ленінської молоді” мене відфутболили до “Львовской правды”, а ті пропонували перекласти статтю російською, але й після перекладу знову відсилали до редакції “Ленінської молоді”. І тоді за справу взялися Ви і статтю опублікували.

12 квітня 1990 р. ми обирали голову обласної ради. Пригадую, яку гарячкову діяльність Ви розвинули, агітуючи за В. Чорновола. Мене й моїх товаришів від Руху і від Товариства української мови ім. Т. Шевченка не треба було агітувати. Я був переконаний і впевнений у кандидатурі В. Чорновола і без агітації. Але Ваша позиція все ж імпонувала. А в перерві, перед голосуванням Ви, хоч і не були депутатом, виступили з заявою і розповіли про конфіденційну розмову з оперуповноваженим МВС УРСР полковником В. Баранцем про наміри “взяти управління Львівською областю під свій контроль”.

— Але ж це веде до громадянської війни, — зробили висновок Ви тоді, — і що у відповідь полковник В. Баранець був готовий до цього.

І знову Ваша громадянська позиція мене порадувала.

У той час Ви, прогресивна журналістка, ще не були політиком, але у великій політиці вже крутилися. Саме як журналістка, Ви

здобули прихильність В. Чорновола і певний авторитет. Не хочу вживати зачовгану фразу “втерлись у довір'я” до нього як Голлови облади, депутата Верховної Ради і незабаром одноосібного Голови Руху.

Відомо, що В. Чорновіл спочатку не був прихильником перетворення цієї громадської організації в партію, справедливо вважаючи, що “перетворення Руху в партію завдало б непоправної шкоди справі національного визволення”. Бо Рух тоді об'єднував усі опозиційні до влади сили. Але через деякий час В'ячеслав Максимович перетворив Рух на політичну партію. Нині ми можемо тільки здогадуватися, під чий впливом і де проходили свій вишкіл особи з найближчого Рухівського оточення. “Крім Ганни Герман, — згадує Грицько Гайовий, — можна згадати й деяких його (В. Ч.) соратників вищого рангу — приміром, триразового міністра юстиції в різних урядах, кожен із яких не був рухівським, або компартноменклатурного “міжнародника”. Тож нам залишається тільки здогадуватися, що нашіптували та до чого спонукали ці улесливомовчазні “професіонали”... й до якого фінішу довели самого В'ячеслава Максимовича”.

Яким же прикрим було моє здивування, коли побачив Ваше прізвисько не серед колишніх, як мені здавалось, однодумців, а в протилежному таборі, вже радником В. Януковича.

— Хоч би де я працювала, завжди працювала за великі гроші, — приголомшили Ви своєю відповіддю і колег журналістів, і всіх нас. Годі було оговтатись від потрясіння. А подальшу Вашу діяльність інакше як зрадою не назвеш. Ваші публічні виступи, заяви, бурхлива діяльність у період перманентних виборів як “адвоката” далеких від національних інтересів осіб примушували задуматися. Коли ж Ви були щирою: тоді, коли захищали Свободу, стояли поряд із

борцями за незалежність України; відстоювали українське слово, культуру, історію, традиції..., чи тепер, коли опинилися у стані індивідуальності до України, а то й відвертих українофобів... тих, що послідовно, крок за кроком, планомірно знищують усе, що стосується національного: історію, культуру, мову і, за великим рахунком, українську державу.

Як можна охарактеризувати поведінку людини, яка на словах ратує “за українські бібліотеки в Москві, навіть у Парижі і в Брюсселі” і в той же час “в упор” не бачить, що робиться з українською книжкою на Батьківщині?! Як можна закласти і нібито відстоювати свободу слова і закривати очі на згортання українських програм на радіо, ТБ?! Як можна бути християнкою і пропонувати Президенту передати Софію Київську Московському Патріархату, не бачити, як крок за кроком реалізовується план знищення в Україні Київського Патріархату. Як можна патріотично закликати “до співпраці на благо України” і спокійно спостерігати, як цю Україну гублять...

Хіба Ви не з тими, хто сьогодні в Україні переслідує молодих патріотів, звільняє із посад національно-орієнтованих керівників, закриває українські школи, переписує нашу історію, створює спільно з росіянами “правильний” підручник, по частинах здає державу Україну, а її духовні, історичні, матеріальні цінності передає під вплив, володіння чужоземним “бізнесменам”? Уже йдеться і про передачу національної святині — фундаменту Десятинної церкви — Московському Патріархату під нове будівництво вже їхнього храму.

Ви, Ганно Миколаївно, не з тими, з ким би стояв В. Чорновіл, Олесь Гончар, а нині — Ліна Костенко... Ви — з табачниками, бузинами, балогами, стоянами... і корніловими.

Чи пасує Вам, людині з галицької родини, в цей критичний для України час бути поряд із такими особами? Здається, Тарас Чорновіл згадав “чийх батьків ми діти”, згадайте і Ви.

Шануймося!

Я ХОТІЛА Б БУТИ ОПТИМІСТКОЮ...

Ганна ОБОРСЬКА,
художниця, Київ

Останнім часом багато говорять про національну ідею, про те, як будувати країну, за якими принципами. Як на мене, постулати національної ідеї досить прості. Бо коли суспільство будується за принципом виховання поколінь на кращих національних традиціях, якому прищеплюють такі прості життєві істини як добро, сімейні цінності, повага до старших, любов до батьківщини, то результат не забариться. А ще треба, щоб змалечку людину виховували відповідальною. Адже ні президент, ні сусід або друг не зробить за тебе те, що ти сам мусиш зробити.

Ми часто лаємо суспільство чи владу, не запитуючи себе: що ти вчора чи сьогодні зробив для власної держави? Чому довкола культивуються одні лише споживацькі настрої? На покоління кінця минулого століття постійно нарікають, хоча серед них чимало національно свідомих, розумних і активних, які прагнуть працювати й бути корисними для суспільства. Але чи є у них вихід або альтернатива, судить самі...

Моя подруга — кваліфікований фахівець у

сфері архітектури. Яюсь, уже маючи за плечима не один проєкт із прекрасними результатами, приходить вона до замовника з власними ультрасучасними розробками. У відповідь чує, що якийсь там похилого віку Панас Григорович не буде це робити, бо він шанована людина, тому й креативність молодих спеціалістів не для них.

Надворі ХХІ століття, життя змінюється, як у калейдоскопі. І дивно чути, що молодим не всюди у нас, виявляється, дорога: людей не беруть на роботу чи просто нехтують їхніми здібностями. То гірка істина, що майже 90 % наших людей переймаються тільки тим, як прогледувати власну сім'ю. А що вже говорити

про задоволення культурних потреб душі. Моя подруга з двома дітьми вже котрий рік не може приїхати до нас погостювати, бо чоловік працює на “швидкій” за мізерну платню.

Ще одна моя подруга зараз живе в Норвегії. Вона спеціаліст у сфері кіноіндустрії (поїхала з країни вже років із п'ять). Але не це найсумніше. Половина моїх друзів також збираються виїздити за кордон. Назавжди. В Австралію, в Чехію, на Кіпр. І це при тому, що вони досвідчені спеціалісти кожен у своїй сфері й отримують нормальні зарплати. Причина — вони не бачать власної перспективи у майбутньому. Це змушує їх шукати щастя в інших соціально стабільних країнах. Багато освічених, працьовитих, по-доброму амбітних українців мусять залишати все і шукати щастя за межами України.

Я хотіла б бути оптимісткою, але...

Фото Ганни Оборської

ДОПЕКЛИ!

Олексій МАКСЮТА,
73 роки, шахтар,
Дніпропетровська обл.

Шановна редакціє, пишу вам, бо допекли. Відпрацювавши у шахті, переселився в село. Щоранку, вмикаючи радіоприймач, хочеться “подякувати” тим, хто так розтринькав наш радіопростір, у якому все є, крім українського, по якому можна вивчати мови народів світу. На нашому Першому національному радіоканалі одні перешкоди: шипити, тріщити, глухне. Яким же треба бути homo sapiens, щоб так нахабно шкодити людям. Мабуть, боїться правди, думає, що виб'є нас із колії, та ми після цього тільки злішими станемо. Іде тиха війна проти нас, живемо не своїм життям. Чи, може, щоб жити, треба дозволу питати? Чому деякі “людиці” намагаються зазирнути під підлогу сусіда, чи не прилип там долар, і не дбають про своє? На українській землі я з діда-прадіда, гени мої полтавські. Перший канал для мене рідний, а мене вантажать російськими й донецькими новинами, які мені не цікаві. Я хочу чути свої, дніпропетровські обласні, які відсутні в ефірі. Чому?

Із усіх владних гілок найпекучіша для нас — це законотворча: непомірно роздута, безвідповідальна, голосують один за трьох, користуються царськими пільгами, на словах добродії, а життя показує протилежне, ло-

бїзм верховодить парламентом, на місцях процвітає “дишлократія”. Вихід один: скоротити Верховну Раду до 225 чол. (по одному депутату від округу). Треба простий механізм відкликання. Вони мусять працювати згідно з Трудовим кодексом як усі громадяни, а не за вигаданим ними регламентом. Тоді менше буде такого радіоприниження, не буде сміття в історії, не буде людей, які б, не знаючи мови, керували нами. Все українофобське, що лється з вуст “законоборців”, ніколи не приживеться, помикається і згине.

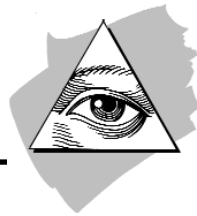
Через “Слово Просвіти” хочу звернутися до президента Віктора Федоровича Януковича: зробіть нормальне державне радіо! Де наше суспільне радіомовлення? Поверніть нам канал “Радіо Культура”!

Чому у нас усе тоне в корупції, запродавстві, безвідповідальних обіцянках? Яскраві бомонди, офшорні зони, щорічний приріст мільярдів свідчать, що гроші (зароблені нами!) у держави є.

Впевнений: рано чи пізно накопичена потенційна енергія перейде в кінетичну. А тим часом живімо і радіймо, бо життя — то не одні лише проблеми, воно ще й прекрасне.

А для цього, зокрема, мені щоранку треба чути Гімн нашої держави і слухати радіо “Культура”.

Чи ми так і скнітимемо безликими?

Анатолій КІНДЕРЕВИЧ,
член-кореспондент Міжнародної
академії інформатизації

Видатний науковець ХХ століття В. І. Вернадський створив учення про ноосферу — людську та іншу свідомість, поширену в межах планети Земля, про обопільний вплив свідомості людини на Землю і свідомості Землі на людину. Багато науковців світу, зокрема І. Яницький, пропонують розглядати Землю як живу розумну істоту, як клітину, що володіє властивостями саморегуляції, збалансованості й свідомо реагує на екологічні та соціальні безчинства людського суспільства на планеті. Висмокування нафти і газу, риття кар’єрів і котлованів, знищення дерев, забруднення атмосфери і води — це все агресивні вчинки людства, на які Земля відповідає землетрусами, повеннями, ураганами, торнадо. Саморегулятивні можливості Землі приголомшливі: відновлення рослинності після пожеж і незбагненний, незрозумілий науці дезактиваційний вплив, коли радіоактивне забруднення заплави річок Прип’яті і Дніпра було дезактивовано дією мулу-сапропелю Київського моря.

Чорнобиль і Фукусіма вкотре доводять: всупереч запевненням про надійність атомної енергетики науковці володіють неповними і неточними знаннями і в ядерній енергетиці, і в геофізиці. Так звана офіційна фізика занадто відстала від тих вимог, які висувають технології та вимагають умови життя на Землі.

Як автор Теорії поля, котрий отримав багато практичних результатів, поясню висловлені мною тези детальніше.

СПРАВЖНІ ПРИЧИНИ ЗЕМЛЕТРУСІВ

Нам доводилося багато разів чути, що причинами землетрусів є наповзання тектонічних плит одної на одну й створення в зоні їхніх зіткнень силових зусиль, які призводять до землетрусів. Вказують, що епіцентр землетрусу знаходиться на глибині, скажімо, 40 кілометрів і т. д. Такі твердження абсолютно хибні. Бо як у системі поглядів класичної фізики пояснити той факт, що геофізики фіксують після кожного землетрусу зменшення тривалості доби? Так було після землетрусу на Суматрі і під час останнього землетрусу в Японії 11 березня 2011 року: тривалість доби зменшилася на 1,7 мікросекунди. Інакше кажучи, після кожного землетрусу Земля збільшує швидкість свого обертання. Звідки тоді береться енергія? Класичні фізики цього не знають. Але ж вони “моляться” на закон збереження енергії, а тут він явно порушується.

У рамках Теорії поля пояснення дуже прості й логічні. Всесвіт, всупереч А. Ейнштейну, не порожній. Він має рівень ентропійного часопростору

$$\Delta\Phi=4\pi GM=0,5\sqrt{M}=2,6\cdot 10^{40}$$

і гравітаційну щільність $MH=9\cdot 10^{31}$ кг/с. За рахунок колапсу мас у Всесвіті рівень ентропійного часопростору збільшується. Це виражається у зростанні числа Хаббла H , яке зараз дорівнює $H=2,8\cdot 10^{-18}$ 1/с, але поступово неухильно збільшується. При цьому відбувається інфляція маси зі швидкістю $mH=2,8\cdot 10^{-18}$ 1/с $\cdot$ 1 кг $\approx$ 2,8 $\cdot$ 10⁻¹⁸ кг/с. Тобто, маса втрачає свою масивність. Під впливом гравітаційної щільності Всесвіту Земля збільшується в розмірах так, що її екватор збільшується за рік на 41 сантиметр. (Це вже підтверджено американцями 2000 року за допомогою лазерних пристроїв.) Це є причиною тектонічних розломів і дрейфу материків, які встановив ще Альфред Вегенер. Земля за рік зазнає інфляції маси на

$$\Delta M=6,4\cdot 10^{24}\text{ кг}\cdot 2,8\cdot 10^{-18}\cdot 3,15\cdot 10^7=$$
$$=5,6\cdot 10^{14}\text{ кг}.$$

Результуюча маса залишається досить точною і зміни відбуваються десь у чотирнадцятих порядках, але все-таки це позначається і на міцності ядра, і на швидкості обертання Землі. Адже енергія обертання Землі, що дорівнює $E=0,5M_3\omega^2R_3^2$, залишається незмінною і, якщо зменшується її маса, то кутова швидкість збільшуватиметься. Так воно і відбувається. Причиною всього цього є дія Всесвіту.

Тепер про ядро Землі. Питома щільність ядра дорівнює 25 г/см³ проти середньої щільності 5 г/см³. Відстані між атомами в кристалічному залізо-нікелевому ядрі не 10⁻¹⁰ м, як на поверхні, а напевно 10⁻¹¹ ÷ 10⁻¹² м. Ядро теж прагне збільшити свої розміри під дією поля Всесвіту. І ось, коли Земля, скажімо, пролітає між планетами, що вишикувалися в ряд (парад планет), то вона отримує удар гравітаційних потоків по ядру. Цей удар спричинить на зовнішній оболонці ядра перехід кристалів мета-

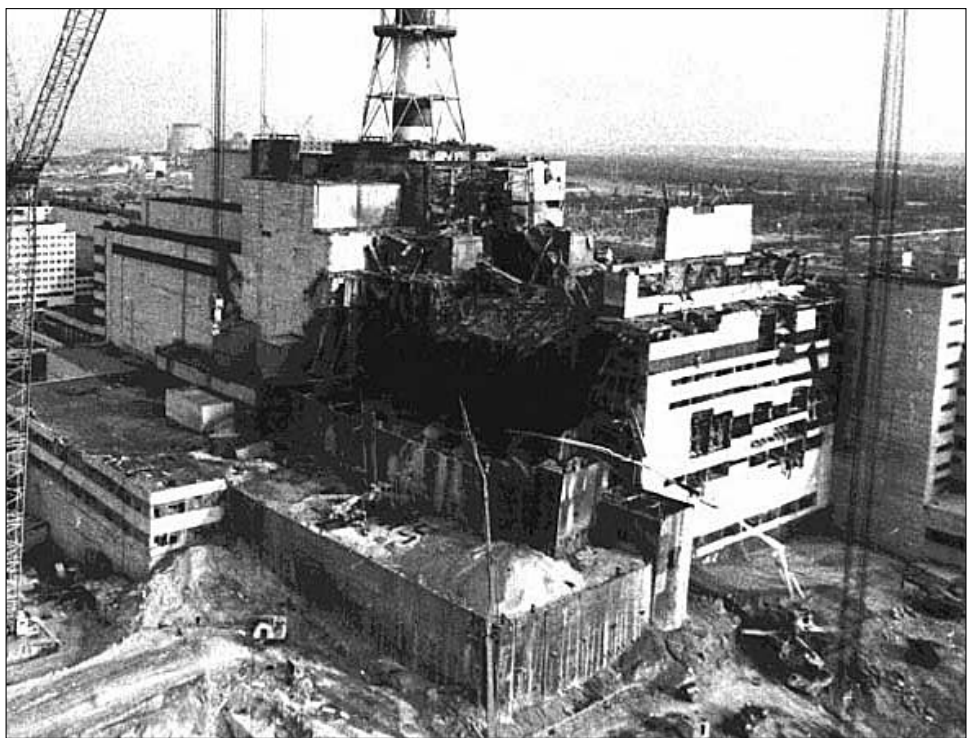
ВСЕСВІТ, ЗЕМЛЯ І ЛЮДИ

лу від розмірності 10⁻¹¹ м до 10⁻¹⁰ м у тому місці, де по ядру вдарив гравітаційний потік. Вивільнюється енергія міжатомних зв’язків. Це величезна енергія, що дорівнює енергії десятків водневих бомб. Щось подібне відбувається при замерзанні води: енергія міжатомних зв’язків при переході від води до льоду розриває чавунну трубу. Саме в цьому місці ця відшпелена поверхня ядра вдарить по мантиї і повздовжньою жорсткою хвилею дійде до того місця під корою Землі, де з мантиєю контактує рідка магма. Повздовжня хвиля перетворюється на фонтан магми, який б’є по корі Землі. (Це місце називається епіцентром землетрусу.) Якщо він перебуває під материковим щитом, то це слабкі поштовхи, якщо ж у вузлах розлому кори, то відбувається відчутний струс ґрунту. Оскільки це фізичне явище зумовлене причинами, направленими зовні, то можна розробити датчики, які приймуть гравітаційний удар зовні і вкажуть місце, куди і в які координати Землі вдарить повздовжня хвиля, що йде від ядра. Хмара повільних нейтронів у резервуарі з металевого урану-238 буде тонко реагувати на гравітаційний удар, що йде зовні, і фіксуватиметься нейтронними датчиками, як дія Всесвіту на ядро Землі. Тобто, є можливість із випередженням на 1—2 години точно вказати місце можливого епіцентру землетрусу. Це швидкодіюча електронно-оповіщувальна система.

ОФІЦІЙНА НАУКА ВІДСТАЄ...

Через 110 років із часу відкриття радіоактивних елементів і досі класична фізика не знає реальної причини α , β , γ -розпаду. Пояснення α -розпаду через тунельний ефект неправильне: при розпаді ядра частка α летить не до ядра, а від нього! До чого тут бар’єр, де ж цей бар’єр, щоб через нього тунелювати?

Догматизована загальною теорією відносності офіційна наука відчутно відстала в питаннях ядерної фізики, тому фізики-ядерники користуються неповними й неточними знаннями, які, наприклад, призвели до вибуху Чорнобильського реактора. Так, класична ядерна фізика вважає, що жодні фізичні та хімічні процеси не впливають на активність радіоактивного елемента і його період напіврозпаду. Теорія поля, створена мною, доводить, що це не так. Сотні мільйонів років тому, коли гравітаційна щільність Всесвіту була нижчою, фізичних елементів було близько тисячі, але всезростаюча гравітаційна щільність Всесвіту розформовує елементи. Зараз при даному значенні числа Хаббла елементів за-

лишилося трохи більше ста, а їхніх ізотопів — трохи більше п’ятисот. Причому останні праворуч 50 ізотопів розпадаються спонтанним розпадом. Створивши технічний пристрій, що дає вище значення гравітаційної щільності, так звану камеру інтенсифікації фізичних процесів, ми освоїли технологію прискореної дезактивації радіоактивних елементів. Так, період напіврозпаду цезію-137, який дорівнює 30,2 року, ми змінили до 98 годин. Проведено сотні експериментів за прискореною дезактивацією стронцію-90, цезію-137, америцію-241, молібдену-99, калію-40 та ін. Контрольний експеримент проводили за участі двох докторів наук із Курчатівського інституту. Головою комісії був академік Б. В. Болотов (Акт експертизи від 25 жовтня 2005 року).

Вивчивши події і дані про вибух четвертого блоку АЕС, я дійшов висновку, що вибух реактора стався від того, що фізики не знали багатьох явищ, тобто керувалися неповними знаннями. Вся справа в тому, що при включенні в РБМК системи АЗ-5 стрижні, падаючи вниз, витісняють воду і спричиняють кавітаційні явища і явища фазових переходів. При цьому водою випромінюються потужні деструктуруючі потоки ΔT^+ . Ці потоки миттєво викликають спонтанне ділення ядер стронцію-90, і цезію-137 — свіжо утворених і нестійких внутрішньо твелів. Розпадаючись спонтанно, кожне таке ядро виділяє 2—3 повільних нейтрона, які одразу поглинаються ядрами урану-235 для вимушеного поділу, тому відбувається різке збільшення потужності реактора, а зональні датчики повільних нейтронів не показують їхнього зростання. На 9-й секунді потужність реактора зросла у 80 разів і він вибухнув. При цьому зональні датчики нейтронів, що стоять поза твелями, ніякого зростання нейтронів не фіксували. Але фізики не знають цього явища й досі. Так, на реакторах РБМК (у Росії їх 17) встановили систему швидкого опускання стрижнів (за 2 секунди замість 18 секунд, що було на 4-му блоці в Чорнобилі). Але я відповідально заявляю: якщо, не дай Бог, число стрижнів в активній зоні стане менш як 20 і якщо затримається опускання стрижнів АЗ-5 до 9 секунд — кожен реактор вибухне як Чорнобильський через зазначену вище причину.

КОРПОРАТИВНІ ІНТЕРЕСИ

Атомні структури шляхом введення низки внутрішніх законів (таємність, допуск) та інструкцій вийшли з-під контролю громадськості. А це призводить до страшних катастроф, за які розплачується суспільство. (Після 25 років аварії на Чорнобилі 500 ти-

сяч жертв.) Візьмімо Фукусіму в Японії. Як можна так планувати й будувати, не заклавши в сейсмоактивній зоні дизельні насоси для охолодження зупиненого реактора, а все задіяти тільки на електриці? Електрики немає — і все. А де автономна система, що забезпечує надійність? Читаємо М. Карпана “Мирний атом” про Чорнобильські події: “Потрібно тільки знайти і розчинити у воді тонну борної кислоти. Потім за допомогою пожежних подати її в сектор реактора із Землі нависом”. Це були думки М. Карпана, а японські пожежники гідрантами також нависом подають воду з борною кислотою. А чому немає потужних стаціонарних дизельних систем для цієї процедури? Хіба в Японії немає солярки? Не продумано, не закладено в проект. Це, звичайно, дикунство, але воно, як бачимо, є і дорого обходиться населенню. Атомні структури повинні бути під контролем громадськості — це головна умова надійності, а не демонстрування таблиць, де ймовірність вибуху математично обґрунтована і дорівнює 10⁻⁸.

Тепер щодо подій у Японії: стрижні-поглиначі нейтронів опущені, реактори залиті водою з борною кислотою — найсильнішим поглиначем нейтронів, але все ж реактори тліють. Відбувається реакція. За всіма канонами класичної фізики її не повинно бути. У чому ж справа? А справа в тому, що кипіння і випаровування води, тобто її фазові переходи, виділяють деструктуруючі потоки ΔT^+ , які ділять спонтанним діленням новоутворені нестійкі ядра цезію-137 та стронцію-90 всередині твелів. Вони при спонтанному розподілі виділяють 2—3 повільних нейтрона, які одразу ж поглинаються плутонієм-239 або ураном-235 для вимушеного поділу. Вимушений поділ дає вибух енергії і реактори не гаснуть, а тліють. Що робити? Як із цим упоратися? Необхідно подати в активну зону структуруючі потоки ΔT^- , які припинять спонтанне ділення ядер стронцію і цезію — і джерело повільних нейтронів вичерпається. Потоки можна подати через металеву обшивку реактора, бо метал для цих потоків не перепона. Борна кислота не проникне всередину цирконієвих твелів і не поглине повільних нейтронів.

Установки, які ми можемо розробити, ліквідували б цю проблему в лічені хвилини.

Тепер щодо України. Після виходу книги (Киндереви́ч А. В., Махму́дов А. Г., “Что происходит в “Саркофаге”? Альтернатива “Укрытию II”, Донецк, Донбас, 2001 г.) за запитом депутата Верховної Ради М. А. Павловського (нині покійного), 12 жовтня 2001 року я робив доповідь на семінарі для працівників зони ЧАЕС. Я доповів про зростаючу пилегенерацію всередині об’єкта “Укриття” і вимагав узяти проби аерозолію на радіоактивність і попередив про можливе самозапалювання мимовіль-

Закінчення на стор. 9

Продовження.
Початок у ч. 13 за 2011 р.

4.
15 квітня 2077 р.

Абсолютно таємно
Один примірник

Особисто Його Ясновельможності
Гетьману України, Генералу армії Кузьмі-
Данилу Махуну

Повідомлення особливої державної ваги

Інформую Вас, що Закордонна інформаційна служба Державної Варти України (ЗІС ДержВару) з дозволу ГЕПРУ взяла з 2075 року в оперативну розробку начальника Другого (науково-технологічного) управління військової розвідки ЗСУ полковника Гайдуга І. П.

Гайдук І. П. народився 12 лютого 2027 р. в Києві, закінчив спеціалізовану комп'ютерну школу, навчався в Київському політехнічному університеті, факультет систем управління ракетами. Проявив себе здібним інженером, має два винаходи. Під час румунської агресії (2048—2052 рр.) служив у військовій розвідці, став кадровим офіцером ВІРУ. Закінчив Розвідувальну Академію Збройних Сил ім. генерала Є. Марченка (2055 р.), отримавши звання капітана. У 2057 р. в рамках студентських обмінів за рішенням керівництва Міноборони (К-Д Махун) і ДержВару (Ю. Мережко) був направлений до Конфедерації держав Північної Америки на навчання до МІТ — Масачусетського Інституту Технології, відділення космічних технологій, управління і зв'язку, де увійшов до 10-ти найкращих студентів. Доктор філософії, доктор інженерних наук. Після закінчення МІТ, перебуваючи на території КДПА, займається розвіддільністю під прикриттям посади виконавчого директора Українсько-американського Бюро з науково-технологічних обмінів. У 2058 р., будучи студентом МІТ, вступив у інтимний зв'язок з американською громадянкою, студенткою того ж інституту Ширлі Мак Доул, яка згодом, через 3 роки, стала дружиною майбутнього президента КДПА Ендрю Ван Лі і на сьогоднішній час є одним з найвпливовіших сенаторів конфедерації.

Наявні в ЗІС ДержВару дані свідчать, що Ширлі Мак Доул ще в студентські роки стала агентом Центральної служби безпеки Конфедерації під псевдо “Бейбі” і в ході інтенсивних контактів завербувала Гайдуга І. П., якому було дано псевдо “Ікар”.

Створюючи видимість успішної діяльності зі збирання на користь Української Держави інформації щодо найновіших науково-технічних розробок у сфері передачі інформації та нових видів озброєнь (проекти “Водограй”, “Черепак”, “Койот”, “Ластівка” та інші), Гайдук І. П., працюючи на Конфедерацію, завдав величезної шкоди обороноздатності УД, вітчизняній науці і техніці.

Доведено, що Гайдук І. П. сприяв передачі американцям таких перспективних проектів вітчизняного оборонно-промислового комплексу, як новий вид пального для твердодопаливних ракет морського і космічного базування SS-32 та SS-52, антикорозійне покриття для морських платформ стратегічного призначення, надчутливі радарні установки типу “Мантія”, нові принципові розробки газотурбінних і плазмових двигунів та інші (список злочинно-зрадницьких дій Гайдуга І. П. додається окремо).

Передаючи ці та інші технології й виробі своїм американським хазяям, Гайдук І. П. став на шлях особистого збагачення, накопичуючи на підставних рахунках у Панамі значні суми грошей близько 60 млн глобо. Гайдук веде аморальний спосіб життя, перебуваючи у позашлюбному зв'язку з касиркою банку “Континентал” Ліндою Кенворсі, агентом бразильської розвідки, яку використовує для проведення незаконних грошових операцій.

Наявних у Державної Варти фактів достатньо, щоб викрити зрадницьку антидержавну діяльність Гайдуга І. П.

Юрій ЩЕРБАК

«ЧАС СМЕРТОХРИСТІВ» (МІРАЖІ 2077 РОКУ)

Фрагмент з роману

У зв'язку з вищесказаним пропоную:

— негайно відкликати Гайдуга І. П. з Конфедерації під переконалим приводом (підвищення по службі);

— негайно заарештувати його, коли прибуде до Києва, і висунути офіційні звинувачення;

— створити спеціальний військовий трибунал для суду над Гайдукем І. П.;

— як виняток, засудити Гайдуга І. П. до аргентинської страти — шляхом викидання з літака на висоті 5000 м над священною українською землею;

Нагородити агентів ЗІС ДержВару (псевдо “Імператор”, “Сокира”, “Шахіст”), що сприяли викриттю Гайдуга І. П.

Директор Державної Варти України
Юлій Мережко

Резолюція на документі: п. Клинкевичу В. Я.

Гайдугу І. П. присвоїти чергове військове звання генерала-хорунжого, відкликати до Києва. Гетьман К. Д. Махун. 16.04.2077

5.

Гайдук увійшов до великої зали з дзеркалами, трьома сяючими люстрами й численними фарфоровими китайськими вазами на пристінних столиках і роялі, в яких стояли розкішні білі й рожеві гладіолуси. “Штучні”, — швидко оцінив Гайдук, — бо жодна з тендітних пелюсток не зів'яла, квіти були одноманітно урочисті, наче в казковому мальованому фільмі.

Перша леді Конфедерації Держав Північної Америки — Сполучених Штатів, Канади і Мексики — сенатор Ширлі Ван Лі чекала його, привітно посміхаючись і першою простягаючи долоню для рукостискання. Вона майже не змінилася з тих часів, лише її гарненьке обличчя королеви студентських балів утратило акварельну свіжість й нечіткість напівтонів молодості й було промальоване гострим пером часу та косметичних операцій. Але від цього не стало менш гарним. Найвродливіша сенаторка за всю історію Америки.

— Рада вас бачити, містере Гайдук, — вона продовжувала чарівно посміхатися, хоча її погляд здався йому стурбованим. Її колись розкішне, непокірне темно-каштанове волосся стало світлим, акуратно зачесаним і сплетеним ззаду в дудьку, як у балерини. Він згадав Лару.

— Сенатор Ван Лі, це велика честь для мене — ваше запрошення і зустріч. — Гайдук від хвилювання почав ледве підбирати навіть банальні англійські слова привітан-

ня. Потім спромігся на цілком ширший комплімент:

— Ви виглядаєте значно молодше, ніж...

— Ніж коли? — розсипалась легким сміхом перша леді Конфедерації.

— Ніж тоді, коли ми натирали носа Джорджу Істмену.

— Боюсь, що цей ніс вже зовсім зник, — сказала Ширлі, запрошуючи Гайдуга сісти на спеціальну двомісну “лавсітку”, оббиту темно-червоною, з синіми смужками, тканиною, яку так полюбили у будинках офіційного Вашингтона, стилізованих під XVIII століття.

Ширлі сіла зліва від Гайдуга на спеціальному кріслі, позаду від неї на стільці умостилися Марта Джеферсон із записником у руці, яка теж подала свій голос:

— Істмену нещодавно приварили новий ніс. З надтвердого сплаву.

— Я чула, що ви від'їжджаєте з Вашингтона, — продовжила Ширлі і Гайдук побачив, як правою долонею вона торкнулася лівого ліктя — ознака занепокоєння. — Від імені президента і сенату Конфедерації я хочу подякувати вам за ваш вклад у розвиток українсько-американських відносин. Президент високо цінує ваші зусилля і просив переказати вам його найкращі побажання. Досвід останніх років випробувань засвідчив, наскільки плідною була наша співпраця у сфері науки і технологій. Вас буде не вистачати у Вашингтоні.

Гайдук згадав, як казалися вони від кохання, щойно познайомилися, коли заселилися в сусідні кімнати в житловому комплексі Саузгейт на березі Чарлз-рівер, з якого відкривався вид на старий Бостон. Ширлі, чарівна темноволоса американка з Нової Англії, вразила серце молодого Гайдуга, який вмить забув усі свої клятви спецназу, українській розвідці і самому собі — тільки вчитися в найкращому університеті світу, зосередитись на головному — на системах управління ракетами, а не відволікатися на випадкові сексуальні зв'язки. Забув усі настанови капітана контррозвідки Юлія Юліановича Мережка про те, що перший відвідувач до його кімнати, перший приятель-студент, перша дівчина в ліжку і перший знайомий у студентському барі будуть агентами Національного управління контррозвідки Центральної служби безпеки Конфедерації. І що обов'язково він матиме свого персонального “куратора”. Про всі попередження і настанови вмить забув Гайдук, коли у двері його кімнати постукала Ширлі Мак Доул і попросила допомогти їй полагодити комп'ютер. Виївилася студенткою другого року курсу 21F — іноземні мови і література, переважно іспанська, але цікавилася також російською, українською і польською мовами, навіть намагалася щось йому говорити на дивній суміші слов'янських мов, від чого він починав сміятися і обіймами й поцілунками зупиняв потік її слів: він заздрив її англійській витонченій мові білих аристократів Нової Англії — цьому останньому заповіднику лінгвістичної архітектури шекспірівських часів, що гинув під навалою індійсько-китайсько-мексиканських акцентів і комп'ютерних варварських сленгів, які заливали американський континент. Пізніше Ширлі зізналася йому, що її збуджує його дивовижний акцент і його голос — наче занесений з далеких євразійських степів. Тоді вона ще слабо уявляла, де лежить Україна. А він не міг уявити, ким стане вона.

— Чи ви вже знаєте, де працюватимете в Києві? — спитала Ширлі.

— Ще не знаю. Спочатку відпочину, займуся риболовлюю на Дніпрі. А потім знайду роботу.

Колись він розповідав їй, що більш за все на світі ненавидить риболовлю. Вона не забула, бо кинула швидкий погляд і її права долоня знову торкнула лівий лікоть.

— Маю високу честь, — встала зі свого крісла Ширлі, — від імені президента Конфедерації Держав Північної Америки нагородити вас пам'ятною грамотою.

Гайдук підвівся, розуміючи, що бачить Ширлі востаннє в житті. Перша Леді передала йому папку у синій сап'яновій обкладинці з грамотою.

— Прошу також, — промовила, чарівно посміхаючись, Ширлі, — передати від мене подарунок дружині вашого президента... Вашого військового лідера...

— Гетьмана, — підказав Гайдук.

— Гетьмана. Пані Наталі. Я й досі згадую її гостинність у Києві.

Гайдук взяв з її рук досить важкий пакунок, обгорнутий папером з зображенням Білого дому та рожевою стрічкою з бантом. За папером вгадувалось щось тверде — шкатулка, мабуть. Гайдук виструнчився, як справжній генерал, навіть каблуком притопнув.

— Успіху вам, — Ширлі міцно стиснула його руку, наче не хотіла відпускати. Гайдуку здалося, що в очах сенаторки зблиснули сльози.

— Я проведу вас, — сказала Марта Джеферсон.

Рожевошкий гігант виструнчився, як тільки вони вийшли з покоїв першої леді й віддав честь. “Чого підхопився цей бевзь?” — подумав Гайдук. Тому, що побачив грамоту президента Конфедерації в моїх руках? Чи в них такий протокол — вітати відвідувачів, коли ті назавжди виходять з Білого дому?

— Можете не перевдягатися, — сказала Марта, підтримуючи його за лікоть сухенькою рукою. — Візьміть це на пам'ять. Ваш одяг уже в автомобілі...

Гайдук хотів заперечити, що ніякий автомобіль його не чекає, але Марта, міцно вчепившись в нього, вивела з Білого дому до паркінгу, захищеного “Птеродактилем”, і тихо, але рішуче сказала:

— Вас хочуть убити. Вам треба негайно тікати. Нічого не питаєте. Вас відвезуть до Канади, де сядете в літак. Відкрийте пакет. Єдине прохання — ні, не прохаю, благаю вас: з вами поїде моя племінниця Божена. Вона також летить до Києва. Подбайте про неї. Буду нав'яз вам влячна. Вона... — кивнула вбік Білого дому, — вас кохає. Все ще. Прощайте. Не забудьте відкрити пакет.

Марта Джеферсон майже вштовхнула розгубленого Гайдуга в чорний броньований лімузин з номерами Білого дому. В задній частині лімузина замість багажника стояла кулеметна турель і сидів стрілець — як у старовинних бомбардувальниках з дитячих комп'ютерних ігор. Крізь затемнені вікна лімузину нічого не було видно — ні поліцейських “черепак”, ні сірих з коричневими дверима кебів-таксівок, ні бомжів, що лежали на травниках Лафает-парку. Тим більше не можна було побачити дрона-кілера, що виблискував на сонці, причаївшись біля світлофора, яким керувала охорона Білого дому. Дрон скидався на звичайну камеру поліцейського стеження за вуличним рухом.

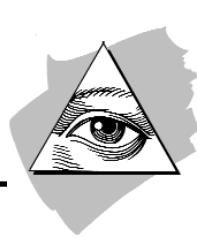
Вмостившись на задньому сидінні лімузину, Гайдук занурився в темряву. Згодом побачив ледь помітну підсвітку підлокітників, кришталевих стаканів міні-бару, кольорові вогники пульта управління зв'язку. Погляд його впers в темну постать, що нерухомо стовбичила на передньому сидінні, лицем до Гайдуга.

— Ви Божена? — здогадався він.

Постать ствердно кивнула головою. Лімузин різко рвонув, всі розмови припинилися.

Далі буде.

Закінчення. Початок на стор. 7

ної ланцюгової реакції (СМЛР). Проби доставили в Інститут ім. Хлопіна в Санкт-Петербурзі, де мої передбачення підтвердилися. На 15-річчя аварії готувалася Міжнародна конференція в м. Славутічі, присвячена перетворенню зони ЧАЕС на підприємства зі складування і збереження радіоактивних відходів АЕС Європи. Але тематику конференції змінили і стали говорити, що ми, мовляв, точно не знаємо, що відбувається в “Укритті”, об’єкт потрібно демонтувати, паливо вилучити, але немає грошей, досвіду та ін. Моїм двом доповідям, які я надіслав на конференцію і які стосуються стану палива в ОУ, ходу не дали. Але, слава Богу, я був радий і тому, що зону ЧАЕС не завалили радіоактивними відходами з усієї Європи.

2009 року вийшла книга **А. В. Киндєревич, Г. С. Маракуца “Еще раз о “Саркофаге” К., ЭКМО, в якій я спростовую шалений доказ фахівця МНТЦ А. Сухоручкіна про принципову неможливість виникнення СМЛР в об’єкті “Укриття” (2001 р.), розглядаю сценарії можливого обвалення даху ОУ та його повного руйнування, доводжу, що ОУ — це машина з виробництва дрібнодисперсного субмікронного пилу. Звертаю увагу на те, що в цьому пилі відбувається осідання важких частинок плутонію вниз (а його там 1 000 кг) і що у водному розчині плутоній-239 може створити мінімальну критичну масу (0,5 кг плутонію-239 і 6 літрів води) потужністю вибуху 1 000 тонн тринітролиту.**

Відправляю книги Президентів, в Кабмін, у Верховну Раду. Реакції жодної. З матеріалів, на які я натрапив 2007 року (Фролов В. В. “Аномальное событие 27—30 июня 1990 года в Чернобыльском объекте “Укрытие” // Препринт ФЭИ, ФЭИ-2279, Обнинск, 1992 г. — 18 стр. и Фролов В. В. “Аномальный инцидент 27—30 июня 1990 года в объекте “Укрытие” “Чернобыльской АЭС” // Атомная энергия — 1996 г., вып. 3, стр. 216—219), дізнаюся, що СМЛР уже неодноразово запалювалася на четвертому поверсі, але її гасили азотно-кислим гадо-лінієм. У відповідь на мої книги чиновник МНС В. Холоша надіслав сердитого листа: до нас більше не звертайтеся.

Ось вони, небезпечні подвійні стандарти атомників — заперечення 2001 року принципової неможливості СМЛР і, виявляється, вже 11 років (із 1990 року) ведеться боротьба з нею на 4-му поверсі об’єкта “Укриття”. Так, справді, СМЛР запалюється на четвертому поверсі, де активність 1440 р/год, багато цезію-137 та стронцію-90, але мало ядерно-подільних матеріалів. Вони в розплаві палива пішли вниз. Тому подвоєння потужності цієї реакції відбувається за 40 хвилин. Але якщо СМЛР запалиться на третьому чи другому поверсі об’єкта “Укриття”, то її не встигнуть загасити, бо потужність подвоюватиметься в мілі- або мікросекунди. Єдиний вихід — поетапне виймання ядерно-подільних матеріалів.

Моя команда фахівців напрацювала різноманітні способи і методи прискореної дезактивації радіоактивних відходів. Вони запатентовані в США і є п’ять патентів України. Про стан об’єкта “Укриття” існує низка публікацій у пресі, зокрема статті журналіста О. Диканя в газетах “Слово Просвіти” і “День”, стаття покійного режисера Ю. Іллєна в газеті “Слово Просвіти”. Депутат В. Яворівський порушував це питання у Верховній Раді й розповідав у двох радіопередачах “Двадцять хвилин із Володимиром Яворівським” про те, що треба негайно починати роботи зі знешкодження об’єкта “Укриття”.

На підставі всіх напрацювань і матеріалів я розробив “Проект відродження зони ЧАЕС” і подав його голові Комітету з питань екологічної політики природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи А. Семинозі. У цьому документі йшлося, зокрема, про таке: “Необхідно зазначити, що до 1994 року у Верховній Раді працювала комісія з питань Чорнобильської катастрофи, а в Кабінеті Мі-

ністрів було однопрофільне міністерство — Мінчорнобиль. 1996 року було організовано НАЕК “Енергоатом”, але після зупинки третього енергоблоку ЧАЕС, зона ЧАЕС була підпорядкована Міненерго та МНС. Проте Міністерство надзвичайних ситуацій має зовсім інші функції — державно-аварійно-рятувальні служби. **Це є законодавчим абсурдом, оскільки Конституція України не передбачає, щоб Міністерство управляло територією (зоною ЧАЕС). Ще більш абсурдним стала передача в МНС Чорнобильської АЕС, СВЯП-1 (сховище відпрацьованого ядерного палива) та об’єкта “Укриття”. Управління найскладнішими завданнями Чорнобильської зони, стану СВЯП-1, СВЯП-2, об’єкта “Укриття” перейшло в руки некомпетентних людей, де всього два-три фахівці. Крім того, МНС фінансується винятково “під аварію”, відтак чиновники зробили все для того, щоб чергова катастрофа сталася — тоді МНС отримає засоби для її ліквідації. Цей правовий абсурд і професійний нігілізм необхідно зруйнувати і створити в Кабінеті Міністрів профільне Міністерство, де накопичуватимуться гроші, сили і способи ліквідації проблем зони ЧАЕС, необхідно, аби проблеми зони ЧАЕС підлягали профільному Комітету Верховної Ради. Поки цього не зробимо, жодного вирішення проблем зони ЧАЕС, могильників, об’єкта “Укриття” не буде”.**

Фото з Інтернету: зруйновані реактори АЕС “Фукусіма-1”

Але А. Семинога відправив цей проект у МНС, звідки я отримав відповідь В. Холоші, що нічого із запропонованого мною з цього питання не робитиметься, оскільки, на його думку, це антинауково.

Увагу громадськості України та Європи я акцентую на тому, що у мокрому сховищі СВЯП-1 накопичено 25 тисяч твелів, витягнутих із реакторів ЧАЕС, а це 5 тонн плутонію-239, а у відстійнику знаходиться ще 5 тисяч твелів — це ще тонна плутонію. У самому об’єкті “Укриття” — 1 тонна плутонію-239 і 2 тонни урану-235. Таким чином, загалом 7 тонн плутонію-239 і 2 тонни урану-235. Критична маса плутонію-239 — 14 кілограм, урану-235 — 57 кілограм. Кожен може порахувати, на якому ядерному, неконтрольованому арсеналі ми сидимо.

Геофізики стверджують, що в умовах підвищеної сейсмаактивності в зоні Вранча (Румунія) може статися землетрус у 8 балів. У Києві та Чорнобилі — буде п’ять балів. Нинішнє “Укриття” такого землетрусу не витримає і завалиться. Як наслідок цього, на висоту 500 метрів підніметься 12 тонн радіоактивного дрібнодисперсного пилу загальною активністю 10^{17} Бк. З цієї бідою людство не впорається. **Більш небезпечною місця, ніж промайданчик ЧАЕС на планеті немає.** Там працюють воїну “талановиті” люди. Іноді страшно від їхнього непрофесіоналізму. Побудували СВЯП-2 для збе-

рігання сухих радіоактивних відходів, але зберігати в них ці відходи неможливо. На все це витратили 100 мільйонів народних коштів. “Конфайнмент”, за який ратують чиновники зони ЧАЕС, — дуже невдала конструкція, яка нічого не дасть.

Моя команда фахівців ще 2001 року запропонувала об’єкт “Укриття” охопити легким сферичним каркасно-купольним покриттям (СККП). У цьому пристрої закладені технології поетапної дезактивації всіх матеріалів об’єкта “Укриття”, а також води першого контуру, що знаходиться в підвальних приміщеннях, і поетапного монтажу існуючого “Укриття”. Будівельне сміття та матеріали демонтованих конструкцій також будуть дезактивовані до тла. Це унікальні технології, яких немає у світі, і якби будівництво СККП розпочали ще десять років тому, жодні землетруси та обвали конструкції “Укриття” вже не були б страшні.

Ми вже звикли відзначати ритуальною традицією день 26 квітня. У ЗМІ (на один день) піднімають галас, де чиновники зони ЧАЕС доповідають про великі діла, про будівництво СВЯП-2 та ін., минулого року — про запуск заводу з переробки радіоактивних відходів (який розпочне роботу аж через шість років). Загалом працюють як класичний ІБД (імітатор бурхливих дій). Потім про все це на рік забувають. Що-

3. Питання видалення з промзони радіоактивних матеріалів із СВЯП-1 та СРРВ (сховище рідких радіоактивних відходів) потрібно вирішувати в першу чергу, до початку проведення будь-яких робіт, біля об’єкта “Укриття”.

4. Проведення всіх робіт у зоні ЧАЕС має контролювати громадськість.

5. Збудувати і ввести в експлуатацію комплекс сферичного каркасно-купольного покриття (СККП) на кільцевому фундаменті. Він має багатоцільове призначення:

а) забезпечить зміцнення вентиляційної труби і повне її зняття;

б) убереже від атмосферних опадів і поширення в навколишнє середовище радіоактивного пилу;

в) забезпечить часткову і повну прискорену дезактивацію радіоактивних елементів у зонах їхнього залягання в ОУ;

г) забезпечить підняття на поверхню твердих радіоактивних матеріалів із чотирьох зон їхнього залягання в будь-якій їхній формі;

д) забезпечить звільнення першого контуру від води, отруєної тритієм з мінусових (підвальних) горизонтів ОУ задля її прискореної дезактивації на заводі;

е) здійснить повний демонтаж усіх завалів ОУ від усієї споруди ОУ;

ж) здійснить повну прискорену дезактивацію до фону вузлів та агрегатів ядерного реактора і всього будівельного сміття.

У СККП включено для реалізації не менше шести проектів прискореної дезактивації РАВ, захищених патентами України та США.

У світі працює 435 блоків АЕС. У більшості з них закінчується термін експлуатації. Питання дезактивації, демонтажу й утилізації цих блоків суперактуальне. Ці проблеми може вирішити СККП із його технологіями прискореної дезактивації. Саме він може довести цикл демонтажу до “зеленої галявини”.

ПРО ФУКУСІМУ, АЕС НІМЕЧЧИНИ ТА ІНШІ АЕС

Абсолютно очевидно, що у Фукусімі необхідно застосувати не “Саркофаг”, а СККП. Це дасть змогу дезактивувати й демонтувати пошкоджені реактори протягом 5—6 років.

Щодо німецьких АЕС: небезпечні блоки потрібно дезактивувати й демонтувати. Крім того, у світі накопичено понад 1 млн тонн радіоактивних відходів АЕС. Тільки наші технології прискореної дезактивації РАВ приберуть цей небезпечний матеріал і відкриють друге дихання АЕС.

Від редакції. Ця публікація — ще одна спроба привернути увагу громадськості та науковців до неординарних поглядів і наукових розробок Анатолія Киндєревича щодо всесвітньоважливих проблем дезактивації та демонтажу небезпечних і пошкоджених блоків АЕС. Те, що ми нині спостерігаємо в японській Фукусімі, ще раз стверджує на думці: використовуючи ядерну енергетику, людство неповно й неточно прогнозує наслідки природних і техногенних катаклізмів. То чому ж ми такі байдужі, а то й агресивні до тих, хто мислить інакше, ніж авторитетна більшість? Чому щось нестандартне чи альтернативне в науці, мистецтві, літературі викликає злий опір, несприйняття, натяки на аномальність? Згадаймо Дж. Бруно, панове, і хай нам буде соромно за цензора чи інквізитора в собі (“Шукайте цензора в собі!” Л. Костенко), якому зручніше відкинути невідоме й лякаюче, аніж задуматися над тим, що світ змінюється і навіть постійні величини та авторитети підпадають під ці зміни. Ми звертаємося із цією публікацією до урядових, владних, наукових структур — їхні відповіді надрукуємо на сторінках “Слова Просвіти”.

Олександр СТАСЮК,
інженер-будівельник,
пенсіонер

СПОГАДИ МОЄЇ МАТЕРІ

Ніщо так швидко не минає, як час. Тільки зауважиш, що сонце зайшло, і пропав день — оглянувся, вже і тижня нема. У праці й сні проминають роки, а з ними і все наше життя, наші мрії, надії, вчинки, досягнення і невдачі. Кажуть, що в Бога днів багато — не зробив чогось сьогодні, завтра зробиш. Так, у Бога багато, але нам дано мало, та й із тих, що дав Бог, не всі використовуємо для своїх рідних, близьких, для свого народу. Батько й мати наказували, щоб я про це завжди думав і пам’ятав. Вони обоє були добрими для мене й брата Адама, виховували нас працелюбними, патріотами. Батько заробляв на життя, працюючи шевцем, а мати — кравчиною, славною на ціле село. Жили ми в селі Торському Заліщицького району Тернопільської області.

Батько й мати, за Польщі, були просвітянами, любили виступати в драматичному гуртку, а коли змінилися обставини, стали учасниками повстанського руху. На превеликий жаль, не довго ми, діти, тишилися своїми родичами, відчували їхню ласку й опіку.

1944 року, після свята Успіння Пресвятої Богородиці, маму заарештували енкаведисти, а в листопаді того ж року вони вбили батька. Залишилися ми сиротами і жили, як прийдеться — де дали нам їсти, там і заночували. Під плотом ніколи не спали, при облавах люди нас завжди ховали, опікувалися нами, як своїми. Тоді, здається, був апогей патріотичності й любові нашого народу, його глибокого співчуття до всіх постраждалих і постійної готовності допомогти їм. Ось про ці якості українців у добу лихоліття хочу розповісти, про що знаю сам і про що довгими осінніми вечорами, від 1993-го до 1994 року оповідала мені моя мама Емілія Йосипівна Стасюк, 1910 року народження. Померла вона 1998-го.

Усе почуте від неї я намагався записувати. Розумів, що це необхідно, бо підростають нові покоління, які не знають, якою дорогою ціною далася нам ця, хоч і така нетривка, незалежність нашої Батьківщини. Вона ще не укріплена, ще хитка, і за нашу свободу, національну гідність треба й тепер боротися, бо не сплять наші вороги, і в середині України, і за її межами. Вони виступають вкупі зі своїми російськими союзниками, маючи за мету знищення тих невеликих здобутків України, що вона їх досягла за 19 років своєї незалежності. Якщо ми забудемо нашу історичну пам’ять, досвід боротьби попередніх поколінь, не об’єднаємо до купи всі патріотичні сили, то нас чекають ще гірші часи, як у сорокові роки минулого століття. Вже у маминій глибокій старості я запитував її, чи жалкує вона за тим, що пропали її молоді літа в сибірській каторзі.

— Ні! — відповідала мені мама. — Не жалкую! Якби можна було вернутися в ті часи, я діяла б так само! Я виконала б свій обов’язок перед Україною, як і десятки тисяч моїх сестер і братів!

Страждали і гинули в концтаборах ГУЛАГу не лише українці, а й люди інших національностей. Поруч із нашим був півторатисячний табір молодих дівчат, засуджених на 10 років. У долині — табір, у якому відбували свій 25-річний термін покарання чоловіки. Скільки народу загинуло в сибірах, знає лише Бог. Але ні від кого з в’язнів я не чула жодного слова каяття. В’язні, з політичних, чинили відповідно до своїх ідейних переконань. “Свобода для Батьківщини або смерть!” — таким було їхнє гасло.

— Ти знаєш, що таке Норильськ? — запитувала мене мама. — Там, у центральному Сибіру, три місяці тепла. У червні там весна, у липні — літо, а в серпні вже осінь. Решта дев’ять місяців — зима. Та ще й яка! Мороз 40—50 градусів. Нас, українок, вкупі з іншими невеличкими, поселили в брезентові намети. Вже в кінці серпня їх засипав сніг. Холод наступав. Для захисту від нього всередині наметів поставили за-

лізні бочки, підготовлені під печі. В них палили, щоб утримати плюсову температуру і щоб не замерз мокрий робочий одяг. Із двох боків під стінами намету розмішувалися триярусні дерев’яні нари, на яких спали каторжани, не скидаючи ватних штанів і куфайок.

Робочий день тривав дванадцять годин. Решта часу витрачалася на те, щоб пройти в колоні на роботу і з роботи, щось поїсти в їдальні: у мену була пшоняна або ячмінна каша, на цілий день пайка хліба, склянка чаю або ячмінної кави. Далі треба було нагріти води в тазу на бочці, помити, попрайти, висушити одяг і поспати. Вдосвіта знову на роботу.

У брезентовий барак поселяли по дві бригади — до сотні осіб. Склад інтернаціональний, переважно українки, литовки, латишки й естонки. Росіянки були розподілені в кожну бригаду. То були очі й вуха особливих відділів у таборах. Вони доносили начальству про все, що чули та бачили серед в’язнів. За це їх призначали бригадирами, десятниками, давали їм легшу роботу.

Ці прислужники влади — з колишніх злодіяток і розпусниць. Вони і в таборах не змінювали свого способу життя. Щоб полегшити своє становище, готові були продати і рідну матір.

Майже весь жіночий колектив каторжан, п’ятсот осіб, — молоді дівчата й жінки до тридцяти років. Старші працювали на обслуговуванні: прибирали в їдальнях, бараках, пральнях і лазнях, у лікарнях. Тих із них, хто провинився, відправляли на будівництво аеродрому, на шахту або на різні будівельні роботи в Норильську.

Найтяжчим покаранням для жінок був карцер. Це маленьке, на одну особу, приміщення, вирубане в льодовій скелі. Його площа — один квадратний метр, висота — два метри. На долівці — дерев’яний піддон із дощок товщиною п’ять сантиметрів. Карцер запирався грубими дерев’яними дверима. Біля нього чергував вартовий і через віконце у дверях спостерігав за покаранним. Мало хто з ув’язнених виходив звідти живим. Мороз, що надворі і всередині, пайка хліба й склянка води на добу, блаженська одяг, тісне приміщення, в якому майже неможливо рухатися, перебування у тому за-капелку до трьох діб — виносили смертний вирок покараному. За час мого ув’язнення у цьому таборі загинуло багато дівчат. Вмирали вони і в карцері, й від нещасних випадків на роботі та через хвороби.

Нам дозволяли написати лише одного листа на рік до рідних і одержати від них одну посылку (лише з 15 червня до 15 серпня).

Уже йшов восьмий повоєнний рік, а життя в таборах лише погіршувалося. Після смерті Сталіна наше безвихідне становище на вертало нас на думку, що тільки рішуча боротьба не на життя, а на смерть може щось змінити. Всі починали розумі-

Ці спогади літературно опрацював і надіслав нам наш читач, учитель історії з міста Монастирська Тернопільської області Іван ГУЛЕЙ. А передав йому добрий знайомий Олександр СТАСЮК, мати якого була учасницею відомого Норильського повстання в’язнів. Пан Олександр — просвітянин, 42 роки прожив у Росії, залишаючись українським патріотом. Повернувся в Україну 1991 року, у рідному селі Торському став головою “Просвіти”, допоміг односельцям побудувати три каплиці й церкву, у Будинку культури започаткував музей села, якому подарував свої картини, організував хор, два ансамблі та драмгурток. Нині мешкає в Івано-Франківську.

ти, що далі терпіти не можна. Стали налагоджувати зв’язки не тільки з таборами Норильська, а й із Карагандою та Воркутою. Хто цим керував, мені невідомо, але боротьба почалась одночасно по всіх таборах Союзу. В нашому таборі за агітацію взялися молода, мудра й грамотна дівчина Тетяна Кревська, дочка священика Леночка, прізвища якої не знаю, та ще кілька дівчат. Вони організували штаб страйку, почали агітацію по всьому табору. Зрозуміло, це робилися таємно, бо серед нас було чимало донощиків, які доповідали “кумові” про все. Але за тривалий час перебування разом у неволі кожний знав про іншого все, зрадників давно вичислили й остерігалися їх. Переважно, то були росіянки. Не агітували й свідків Єгови. Вони трималися окремо, ні з ким не контактували. Їх боялися не менше, ніж сексотів.

Штаб не тільки готував кадри, а й встановлював зв’язки з іншими таборами. Поруч був чоловічий табір, у якому відбували ув’язнення засуджені від 15 до 25 років, а за парканом — півтори тисячі дівчат, засуджених на 10 років. Треба було налагодити координацію дій із ними. Виникла потреба зробити запаси продуктів і ліків. З усім цим штаб впорався добре. Розподілили обов’язки, проінструктували, чий наказ виконувати. Кожен усвідомлював, що той день, коли він повстане проти насильства, може бути останнім днем його життя. Всі були готові до смерті й страху вже не відчували.

І ось той день — 8 травня 1953 року — настав! Він назавжди закарбувався у моїй пам’яті! Встали ми рано, поснідали і після сніданку зашуміли в один голос — страйк! Довго-довго ми чекали цього слова. Коли ж я його почула, серце почало прискорено битись. Я знала, що маю робити.

Бригади на роботу не вийшли. Підрядчики й бригадири намагалися вивести бригади за зону, але їм це не вдалося. Ніхто з ув’язнених не послухав їх і кожен зайняв свою позицію біля бараків. Одночасно з нами застрайкували всі табори Норильська, Воркути, Караганди. Разом з українками плечем до плеча стали естонки, литовки, латишки.

Усе наше начальство з погрозами примушувало йти на роботу. Каторжани стояли на своєму. На роботу не підемо, — казали, — вимагаємо приїзду комісії з Москви, перегляду наших справ і звільнення з неволі.

За роки перебування на каторзі ми побудували Норильськ, заводи, аеродром. Багато наших братів і сестер поклали тут свої голови, війна давно закінчилася, а про нас усі забули.

Побачивши, що люди й не ворухнулися, нам почали обіцяти,

що займуться цією справою, а ми щоб ставали до роботи. Але ми не повірили їм і оголосили ще й голодування, попередивши начальників, щоб до бараків не наближались, бо будемо оборонятися.

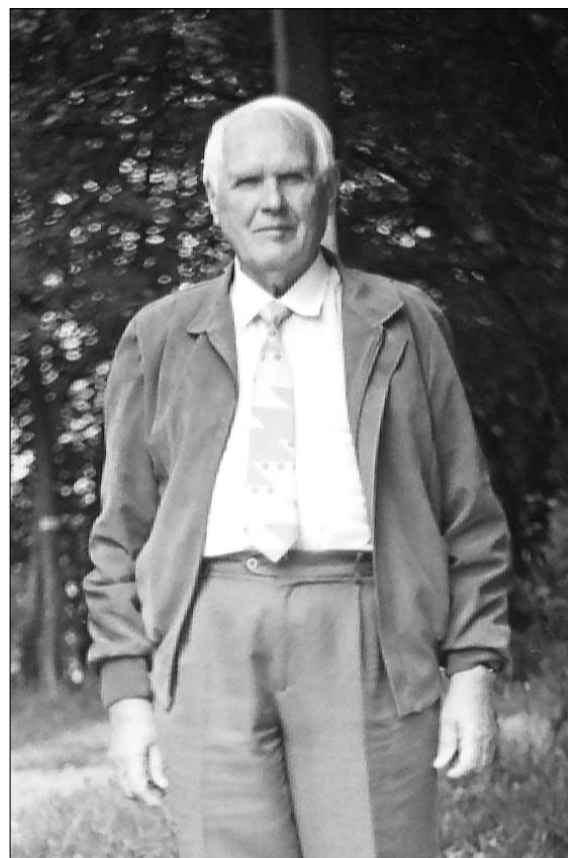
Після цього до нас приєдналися бригадири й підрядчики. Ми повірили, що вони справді пішли з нами, але помилилися. Не такими були ці люди. Зрадники — завжди зрадники, їм своя шкура дорожча за все на світі. Вони залишилися, щоб виконувати завдання начальства — дивитися, слухати й доповідати.

Мені доручили залишатися на кухні, де я працювала — готувала окріп і чорну ячмінну каву, а днівальні розносили її в бараки. На початку страйку кухня працювала цілодобово. Варили суп і кашу. Оскільки в’язні оголосили голодування, то на зварені страви при начальстві табору складали акти і зливали в ями. Без їжі на довготривалий страйк розраховувати не могли.

На третій день нашої непокори в табір приїхала комісія з Красноярська. Вона нічого не вирішила й повернулася назад. Страйк не припинявся. На всіх бараках підняли чорні прапори й поставили вартових. Якщо конвой хотів зайти в зону, вартові піднімали крик, усі дівчата вибігали з бараків, оточували тісним кільцем свою зону й піднімали такий лемент, що в Норильську його чули всі мешканці міста. Конвой тоді від бараків відступав. Із Красноярська ще кілька разів приїжджали генерали з КДБ, але їх в’язні до зони не підпустили. На дев’ятий день страйку приїхала комісія з Москви. Другого дня після приїзду попросили страйкарів направити для переговорів із членами комісії представників від кожної з національностей, що виявили непокору. Штаб направив людей від українців, литовців, латишів та естонців. Росіянам комісія відмовила, бо вони засуджені за зраду своєму народові й за співпрацю з німцями.

Комісія попросила кожного представника розповісти, за які провини засуджені в’язні, котрих вони представляють. Вони відповіли: за те, що люди боролися за незалежність своєї батьківщини, за волю народу.

Один із генералів, що очолював комісію, пояснив, що не може на місці вирішити наші справи і займеться ними, повернувшись до Москви. А поки що наказав зняти номери, які кожен в’язень мав на спині й на грудях. Також дозволив зустрі-

Олександр Стасюк

тися з близькими, якщо такі є в сусідніх таборах. Ще нам дозволили десять днів відпочивати і написати прохання про помилування. Після такої розмови комісія вилетіла до Москви. Через десять днів ми вийшли на роботу. Як тільки опинилися поза зоною, до нашої колонії під'їхали чорні воронки. Військові, що походили з них, зупинили колону й заарештували весь наш штаб і помічників штабів, що керували боївками під час страйку. Все це сталося раптово й несподівано.

Колона на роботу не пішла, а розвернулася і з конвоем повернулася в табір. У таборі в'язні знову оточили людським кільцем усю зону, знову поставили вартів і підняли на бараках чорні прапори. Всі бригадири й підрядчики, що раніше приєдналися до страйку, в зону не ввійшли, а залишилися поза нею. Вони знали, що їх там чекає. Зону залишили й свідки Єгови.

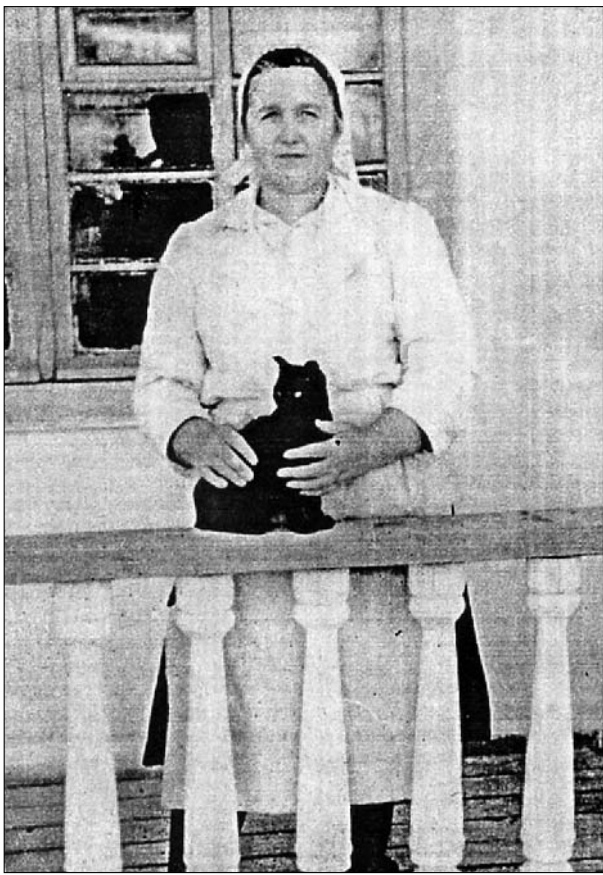
Всі ті, хто був у зоні, вирішили не коритися, а боротися до смерті. Перед бараками дівчата викопали глибоку спільну могилу. Понад місяць тривав наш страйк. Погане харчування, постійні алярми призвели до того, що багато дівчат уже не могли підніматися — настільки були хворими і виснаженими. Ми, як могли, допомагали їм із кухні їжею. Всі працівники кухні теж були учасниками страйку, але залишалися на своїх робочих місцях. Їхнє завдання було годувати хворих і виснажених дівчат і тих, що стояли в обороні й на варті. Все це робилося таємно. Так нам вдавалося підтримувати ледь палаючий вогник життя у страйкуючому таборі. Проминав місяць у цьому щоденному напруженні. Недуги й голод збільшували кількість жертв. Ті, що ще трималися на ногах, кріпилися. Морально нас підтримували чоловіки з сусіднього табору. За допомогою металічної труби, використаної як рупор, вони передавали нам вісті про те, що робилося в інших таборах і просили нас не коритися. На початку червня 1953 року табірне начальство згуртувало під своєю командою військові частини, конвої й комсомольські групи та використало їх для розгрому страйкарів таборів.

7 липня 1953 року на свято Івана Купала, в день Різдва Івана Хрестителя дійшла черга й до нас. Вранці того дня нашу зону почали оточувати тисним кільцем комсомольці з металічними прутами в руках. За ними, з собаками, ставав конвой, а пожежні машини почали під'їжджати до озера і набирати воду. Наші вартів на дахах бараків підняли крик і всі, хто міг ще триматися на ногах, швидко стали у наперед визначену позицію, і їхня лава заступила дорогу комсомольцям і конвою. Вони здійняли такий галас, що мешканці Норильська повилазили на дахи будинків, щоб побачити, що коїться в зоні.

Тим часом в'язні, які були в резерві, побачивши, що пожежні машини наповнюються водою, за лічені хвилини винесли з бараків брезентові хідники з підлоги і прикрили ними два перших ряди оборонців зони, що встигли повернутися спинами до комсомольців і, обнявшись, щільно скріпили кільце захисту. По рупору начальство закликала нас зняти чорні прапори і здатися, але ніхто на це не звернув уваги. У цей час в'язні з сусіднього табору розвалили паркан і з'єдналися з нами. Їхній вчинок укріпив наш дух, підбадьорив. Водночас зникли чорні прапори з наших бараків, що збило з пантелику начальство, яке подумало, що ми здаємося. Але за кілька хвилин чорні прапори замайоріли на високому баракі сусіднього табору. Розлючене нашим вчинком керівництво дало команду поливати нас холодними струменями води з пожежних машин. Водяний шквал, як під час зливи, вдарив у спину, голови й ноги в'язнів. Ця людська лава то пригиналася до землі, то знову піднімалася й вирівнювалася. Рев голосів двох тисяч в'язнів не стихав, а лунав ще сильніше. Нарешті озерця вичерпалися, й водяна атака пожежних машин припинилася. Вода стікала з одягу полонених, з їхніх тіл. Усі були мокрі до нитки, приголомшені й змучені. Водночас відчували гордість, що ви-

тримали натиск і ніхто не просив пощади. Мотори машин загуділи й вони почали від'їжджати від зони. Крик обурення ув'язнених не припинявся. Один із конвоїрів крикнув до дівчат, щоб не раділи, бо пожежні машини поїхали до ТЕЦ по гарячу воду. Провід негайно зреагував, резерв швидко виніс із бараків покривала, плащі, кувальці і все, що було під руками, щоб захистити тих, хто стояв у кільці. Прикрили їх і брезентовими хідниками. Поки машини набрали гарячої води, оборона вже була готова. За кілька хвилин в'язнів накрила водяна хвиля окропу. Не надовго тим поливальникам стало води, баки на машинах — це не озера, але те, що вони наробили, важко уявити.

Гарячі струмені води потрапляли на обличчя, руки, ноги, на спину, ошпарювали окропом голе тіло. Нестерпний біль

Емілія Стасюк: “Якби можна вернутись в ті часи, я діяла б так само”

від опіків, важкість мокрого, розпареного одягу, кількогодінне стояння під таким натиском виривали з людських грудей крик розпуки від мук і від того, що вмирають, не добившись свободи. Але їхні муки тільки починалися. Шеренга комсомольців, як зграя голодних вовків, накинута на знесилених оборонців. Залізними прутами почали бити їх по головах, по плечах і руках, били куди попало і виривали зі спільної лави, волочили по землі й передавали конвоїрам, які насилу стримували на повідках розлючених собак-вівчарок.

Через пару годин від оборонної лави в'язнів — дівчат і жінок — залишився червоний вінок пролітої крові й мертва тиша залягла над полем побоїща. Вбитих комсомольців стягнули у могильну яму, яку дівчата самі собі заготували. Хто вони, ці дівчата? Звідки, з яких міст і сіл України та Прибалтики, скільки їх там полягло, ошпарених перед смертю окропом, тепер не скаже ніхто.

Після розгрому страйкарів начальство вчинило суд над тими, хто залишився живий. Із контори винесли столи і лави, накрили столи червоними скатертинами, сіли за них і посадили поруч себе сексотів — бригадирів і підрядчиків, що вийшли за зону перед страйком. Почали викликати нас за прізвищами на той свій суд переможців над жінками-невільницями, над тими тисячі разів вимученими страждальницями. Сексоти, як прокурори, кожному говорили, яку участь він брав у страйку. Тих, хто керував виступом, відправляли в тюрму. Хто виявляв велику активність у тій нерівній боротьбі — того по стежці праворуч відправляли в інший табір. Простих учасників страйку відправляли

по стежці ліворуч, у старий табір. По боках тих стежок стояли комсомольці з залізними прутами, якими знову били в'язнів. Ті стежки залишилися червоними від пролітої крові. Хто пройшов по них, не забуде того ходу ніколи. Для багатьох вони стали смертельними. Як же то багате жниво збрала смерть на свято Івана Купала в далекому сибірському Норильськклазі! Як щедро той день був скупаний в українській крові! Страшним він став для нас, а для багатьох останнім у їхньому житті. Молоденьких дівчат, які мали б цього дня на своїй Батьківщині пускати вінки на воду, ворожачи про своє весілля, опустили, та ні, вкинули у ями вічної мерзлоти безіменними й вони пропали безвісти в концтаборі Сибіру, в неволі.

Коли я дійшла до свого бараку, то не почула ні плачу, ні проклять, а тільки тихий стогін від ран. Водночас побачила палаючі погляди очей, повні люті й ненависті до тих, що покалічили й повбивали їхніх сестер і братів. Зломленості духу не виявляв ніхто.

Так закінчився наш страйк, але не закінчилися страждання. Ще не раз до того, як отримали свободу, смерть заглядала нам в очі.

Через місяць нашу групу, близько чотирьохсот осіб, повантажили на баржу і відправили на Материк. Ми раділи, мали надію, що нас звільнять, але лікар, яка принесла нам на дорогу ліки, попередила, щоб ми не раділи, бо нашу долю вирішили по-іншому. Ніхто з нас не хотів цього вірити, бо що могло бути гіршим від того дня на Івана Купала, який ми пережили й вижили.

Нашу баржу причепили до катера, нас загнали в трюми і на варту поставили конвой. Завели мотор, і катер плавно потягнув баржу вниз проти течії Єнісею в бік Красноярська. Не пам'ятаю, скільки ночей і днів ми пливли. Недалеко від Красноярська, біля якихось порогів, посередині річки нашу баржу відчепили від катера, зняли конвой і поїхали. Коли конвой

покидав баржу, сказав нам, що двері він відкрив, мовляв, рятуйтеся. Баржу течія дуже швидко відносила від берега на середину Єнісею. Ми зрозуміли, що приречені на смерть, що баржа потоне. Охоплені страхом, кинулися на найвищі місця плавної тюрми й почали дуже кричати, бажаючи про порятунок. На березі нас почули люди. Вони побачили, що баржа без катера пливе посередині величезної ріки, повна людей і може затонути, натрапивши на якусь перешкоду. Невдовзі від берега відплив катер, догнав нашу баржу, взяв її на буксир і притягнув до пристані. Скоренько після цього знову з'явився той катер, що нас покинув, із тим самим конвоем, узяв нашу баржу на буксир і за дві доби притягнув до Красноярська. Тільки там ми усвідомили, що з нами хотіли зробити. Вони, наші мучителі, готували нам водяну могилу, коли не добили залізними прутами в Норильську.

У Красноярську нас перевезли до тюрми. Там усіх ще раз пересіяли й заарештували близько двадцяти дівчат. Їх і залишили у Красноярській тюрмі, а нас потягом перевезли в табір на 61-й кілометр Ленської дороги за Тайшетом Іркутської області. Пробыла я там ще багато днів, мала різні пригоди, нові зустрічі й розлуки. До чекалася звільнення...

Завжди прошу Бога, щоб охоронив тих, хто присвятив своє молоде життя боротьбі за свободу. Нічого я більше не чула про мужніх дівчат і жінок із Норлагу, котрі підняли нас на боротьбу з найстрашнішими карателями, яких знало людство.

Де Ви тепер, Таня Кревська, Леночка та сотні братів і сестер моїх, імена яких час стер із моєї пам'яті.

Бережи вас, Боже...

«У НАС НЕМАЄ ІНШОЇ ДОРОГИ...»

Володимир СЕМЕНКО

На околиці селища Медвежьегорська (Карельська АРСР) у сумнозвісному урочищі Сандармосі в жовтні 1937 року на відзначення 20-річного ювілею жовтневої революції (який цинізм!) протягом 27 жовтня — 4 листопада було фізично знищено 1111 в'язнів, із них 190 найкращих представників української інтелігенції. Загалом розстріляно в урочищі близько шести тисяч осіб.

Карелія стала для них усіх карою...

А їх було тисяча сто одинадцять.

Стріляли не в зеків, стріляли у націю — з очима розумними — синіми, карими. Чому саме 1111?

Мов голки колючі у скроні ті цифри.

Про це добре знав

більшовицький антихрист, караючи жертви за каторжну працю!

Тримались окремо

у час передсмертний,

хоч тут їх окремишність всіх поєднала

в прообраз держави, яку навіть Сталін

не зміг подолати фізичною смертю.

Відлунують кроки їх в серці у мене...

У звірів дворуких здригалися руки?

Катів привітали, злітаючись, круки

на свято криваве те дев'ятиденне...

Уява людська на таке неспроможна...

Лишилися свідки

тих звірських тортурів,

аби наша пам'ять

не змерзла, як тундра.

Змінити історію, звісно, не можна,

та пам'ять не вбити. Живі, пам'ятаймо

отой Сандармох,

що за колом Полярним,

де нації цвіт не простий, елітарний

ще й досі, спадаючи в душу, витає...

Катів у нас багато, жертв — катма.

Не всі, але пішли у депутати

оті, що мали йти давно за ґрати,

тому тюрма — пуста, а в нас — сума.

Майдан відбувся? Ні, це тільки знак,

освячення суворого Майдану,

де ми ушент розіб'ємо кайдани, —

пани-братове, має бути так!

Інакше нас узують в постолі,

і पुстьять по світах чужих з торбами.

Допоки ж, українці, будемо рабами?

Коли ж, урешт, прокинемось, коли?

ПАМ'ЯТІ ВАЛЕРІЯ БОЙЧЕНКА

25 березня на 70-му році життя помер поет, перекладач, відомий громадський діяч **Валерій Петрович БОЙЧЕНКО**. Його перу належать збірки “Іскра”,

“Сонячні кола”, “Поліття”, “Багрянці колонії”, “Широти”, “Світлі ріки”, “Доброта”, “Птахи над полум'ям”, “Правий берег”, “Книга Лелі”, збірка віршів для дітей “Який широкий світ!”. Він лауреат Всеукраїнських літературних премій ім. Павла Тичини, ім. Миколи Аркаса, ім. Олександра Олеся.

В. П. Бойченко упродовж багатьох років очолював Миколаївську крайову організацію товариства “Просвіта”, був головою редколегії просвітницької газети “Аркасівська вулиця”. Активною громадською діяльністю він зарекомендував себе у товаристві “Меморіал”, у складі Києво-Могилянського братства, в екологічній організації “Зелений світ”, в Українському фонді культури. Миколаївці пам'ятатимуть його і як сподвижника В'ячеслава Чорновола, засновника обласної організації Руху.

Просвіт'яни висловлюють глибоке співчуття близьким, рідним і друзям Валерія Петровича Бойченка.

Земля йому пухом і вічна пам'ять.

Секретаріат, Центральне правління ВУТ “Просвіта” імені Т. Г. Шевченка

Фото на згадку — лауреати Міжнародної премії ім. О. Гончара 2011 року

Євген БУКЕТ
Фото Олесь ДМИТРЕНКА

“У ньому була рідкісна в наші дні цілісність характеру, чистота помислів і надзвичайна вимогливість до себе. Він був людиною, готовою платити за всіма рахунками, як колись говорили про шляхетних людей”, — так про Олесь Гончара згадує жінка, завдяки якій щороку, в його День народження, у стінах Національної спілки письменників України збираються молоді люди, для яких Україна є сенсом життя, а Олесь Терентійович — особленим любові до батьківщини. Письменниця Тетяна Куштівська 1995 року взяла останнє інтерв'ю в Олесь Гончара і запам'ятала на все життя його слова про юні таланти, яким уже ніхто не хоче допомагати. Через рік, разом із меценатом, громадським діячем і бізнесменом Дітером Карренбергом вона заснувала Міжнародну українсько-німецьку літературну премію ім. Олесь Гончара на підтримку літературної молоді України та пошанування О. Гончара у світі.

“Слово Просвіти” цього року традиційно вже виступило інформаційним спонсором престижної нагороди. До журі надійшло понад півсотні творів, серед авторів яких і обрали лауреатів 2011 року. Число подань майже вдвічі менше, ніж торік, але, як зазначив член журі, лауреат Національної премії України імені Т. Шевченка Петро Перебийніс, “усі вони неперевершені”. Отже, цьогорічними лауреатами стали:

У номінації “Поезія” — киянки Катерина Мішук (за збірку “Зимописи”) та Ірина Шувалова (за збірку “Ран”).

У номінації “Проза” — Олександра Басько (м. Вінниця) за роман “Портал” і Олена Козаченко (м. Коломия Івано-Франківської обл.) за “Роман без слів”.

У номінації “Літературознавство” — Альона Дроздова (м. Луганськ) за літературознавче дослідження “Олесь Гончар — редактор власних художніх творів”.

Також заохочувальними преміями нагороджені: Олег Андрішко (м. Дніпропетровськ) за історичний памфлет “Послання до Ірода”, Тетяна Загоруйко (м. Бар, Вінницька обл.) за літературознавче дослідження “Образ пісні у прозі Олесь Гончара”, Вікторія Тищенко (с. Острійки, Білоцерківський р-н., Київська обл.) за збірку поезій “Якби зорі вміль співати”, Ірина Якубовська (м. Львів) за збірку повістей та оповідань “Крик мертвих”.

З НОВИМИ «ГОНЧАРІВЦЯМИ»!

“Така подія відбувається вперше в моєму житті. Я ніколи навіть не думала, що зможу отримати хоча б якусь премію, — ділиться враженнями одинадцятикласниця Тетяна Загоруйко. — Але хотілося довести, що ти чогось варта, зробити людям добро. Обов'язково приїду сюди й наступного року, щоб просто поспілкуватися з новими “гончарівцями”, моїми однодумцями”. Дівчина приготувала для Валентини Данилівни Гончар справжній сюрприз — вишитий рушник із портретом Олесь Терентійовича. Рушник Таня вишивала разом зі своїм учителем Борисом Михайловичем Недубським. Цей дарунок так розчулив присутніх і Валентину Данилівну, що насамкінець урочистостей голова НСПУ Володимир Яворівський і Валентина Данилівна Гончар започаткували і вручили Тетяні Загоруйко спеціальну грошову премію як найоригінальнішому лауреату, яку теж пообіцяли зробити щорічною.

Уже традиційна Премія Всеукраїнського Фонду відтворення видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини ім. Олесь Гончара, який очолює Герой України Петро Тронько, цього року дісталася Аллі Адамович (м. Київ) за літературознавче дослідження “Олесь Гончар — поперек миру”.

До 15-ліття Премії організатори планують видати збірку творів лауреатів остан-

ніх п'яти років. А член журі, голова Київської міської організації НСПУ Віктор Баранов виступив із радикальною, проте, на мій погляд, давно вже назрілою пропозицією — рекомендувати до Спілки письменників усіх молодих авторів, які в різні роки отримали Міжнародну премію ім. Олесь Гончара. Це саме та “молода кров”, якої давно вже прагне Спілка письменників.

Своїми думками поділилася Валентина Данилівна Гончар: “У нас дуже талановиті діти. Ми судимо за рівнем тих робіт, які подають на українсько-німецьку премію. На жаль, її так і не почали фінансувати наші українські “олігархи”. Усі кошти, вже 14-й рік поспіль, надають меценати з Німеччини. Хотілося, щоб тут були присутні видавці, які б

Традиційно в цій же залі 4 квітня вручали ще одну нагороду — Літературну премію імені Олесь Гончара, започатковану Міністерством культури і мистецтв України та Національною спілкою письменників України 1998 року. Її Лауреатом цього року став ректор Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, доктор філологічних наук, професор Микола Степаненко — наш постійний автор і передплатник. Він отримав премію за книгу “Літературний простір “Щоденників” Олесь Гончара”, видану минулого року в Полтаві.

Ось що розповів Микола Іванович про своє дослідження: “Я поставив собі за мету подати історію української літератури на тлі щоденникової версії Олесь Терентійовича, залучивши епістолярій і деякі архівні матеріали. І заяскравили такі потужні постаті нашого красивого письменства, як Павло Тичина, Петро Панч, гроно шістдесятників, Борис Олійник, Іван Драч, Ліна Костенко, Іван Дзюба. Мені було цікаво

Гості з м. Бару подарували дружині письменника вишитий рушник із портретом Олесь Терентійовича

випустити у світ твори переможців. Це була б справжня підтримка молодого автора. Але поки що в нас у країні цього немає. Автори мусять видавати свої твори власним коштом”.

представити цю всю історію поглядом однієї людини.

Ми звикли до якихось синтезованих викладів, якихось згрупованих помірквань. А це версія однієї людини, але людини незвичної — яка стояла над усім цим процесом. Його ми називаємо совістю української літератури. Він незалежно від системи залишався найсвітлішою, найчистішою постаттю.

Кожен із письменників у версії Олесь Гончара постає самотнім, неперевершеним. Звісно, є певний жмуток гіркоти, певні докори, що полетіли на їхню адресу з вуст цього митця. Але навіть на цьому тлі ми бачимо монументалізм Ліни Костенко, сміливість духу Дмитра Павличка, поміркованість Бориса Олійника, суперінтелектуальність Івана Дзюби, несміливість і сміливість Павла Тичини, Петра Панча, який опікувався нашим словом, дбав про його розвій у ті часи.

Не знаю, чи мені вдалося точно все передати, але я працював сумлінно і мені дуже радісно з того, що журі визнало переможцем із-поміж претендентів саме мою книгу”.

Про нерозривність часів і поколінь, благодію спадкоємності творчих справ і звершень говорив чверть століття тому Олесь Гончар. Його слова і досі палають у молодих серцях: “Будьте відважними у своїх задумах, прагніть задумів глибоких, великих... велика мета робить велику енергію!”

Володимир Яворівський і заступник міністра культури України Вікторія Лісничка оголошують лауреата Державної премії ім. О. Гончара — доктора філологічних наук, професора Миколу Степаненка

Любомир ПИРІГ

Закінчення.
Початок у ч. 9, 10 за 2011 р.

Перебуваючи в Нижньому Новгороді, Т. Шевченко заочно познайомився з російським письменником С. Аксаковим (1791—1859). Сприяв цьому знайомству М. Шепкін, який в грудні 1857 року привіз Шевченкові від Аксакова книжку “Сімейна хроніка”. Безпосереднє знайомство з “чарівним старцем” С. Аксаковим, з членами його родини, які дуже поважали Шевченка, відбулося в Москві 22 березня 1858 року. С. Аксаков займався деякими видавничими справами Шевченка. Коли у квітні 1861 року домовину з тілом Поета перевозили до України через Москву, С. Аксаков був ініціатором організації громадянської похоронної процесії.

Портрет С. Аксакова роботи І. Крамського — на листівці 1991 р. та поштової марці 1959 року.

С. Аксаков був одним із активних російських слав’янофілів. Невідома реакція Т. Шевченка на статтю Аксакова в редакційному журналі “Парусе” з проповіданням ідеалів монархізму. Обурений був Шевченко з усіма представниками української петербурзької громади тим, що в переліку запрошених до публікації в “Парусе” представників різних національних літератур не названо літератури української.

Прибувши до Петербурга, Шевченко уже не застав серед живих деяких своїх друзів і близьких знайомих, але коло нових знайомих розрослося. Він відвідує театри, концерти, художні виставки, бере участь в літературних вечорах. Він стає своєю людиною в домах видатних діячів культури.

У травні 1858 року Шевченко оглянув виставку знайомого йому художника О. Іванова (1806—1858), портрет якого на марці 1956-го, репродукція однієї із картин — на марці 1973 років. До художніх полотен О. Іванова поставився упереджено (лист до С. Аксакова, запис у Щоденнику), що, можливо, було інспіровано відомим йому стриманим ставленням до цього художника з боку К. Брюллова.

Оглянувши цього ж року виставку творів І. Айвазовського, він у листі до С. Аксакова зазначив, що “Айвазовський, на жаль, спасував. Він із божественного мистецтва сотворив собі золотий кумир і йому молиться. Грішно так ображати безкорисливе, непорочне мистецтво”.

На початку 1859 року Т. Шевченко познайомився з відомим уже на той час письменником І. Тургеневим (1818—1883) за активного бажання цього знайомства з боку Тургенева (портрет на двох марках 1943-го і марці 1965 років).

І. Тургенев часто зустрічався з Шевченком, написав про нього спогади, що вперше були надруковані в праському виданні найповнішого на той час “Кобзаря” 1876 року. Згадка в “Колоколе” про смерть Т. Шевченка була опублікована О. Герценом на прохання І. Тургенева. У своїх спогадах І. Тургенев висловлюється про Шевченка як про натуру “пристрасну, нестримну, пригнічену, але незламну долею”, як “простолудина, поета і патріота”. Залишив І. Тургенев словесний портрет Поета: “Широко-

плечий, приземкуватий, кремезний, Шевченко являв собою образ козака з помітними рисами солдатської виправки і ломки. Голова гостроверха, майже лиса; високий зморшкуватий лоб, широкий так званий “качиний” ніс, густі вуса, звислі на губи, і невеликі сірі очі, погляд яких завжди похмурий і недовірливий, інколи набрав виразу лагідного, майже ніжнього, і супроводжувався хорошою, доброю посмішкою; голос трохи хрипкий, вимова чиста російська, рухи спокійні, хода поважна, постаць вайлувата і мало елегантна... У високій баранячій шапці, в довгій темно-сірій чумарці з чорним смушевим ко-

ремно М. Шагінян у своїй монографії про Шевченка окремий розділ присвятила темі “Шевченко і Чернишевський”. Поеднували їхні погляди, переконання, за які один уже відбув заслання, а другого воно очікувало.

Філателія вшанувала М. Чернишевського випуском двох поштових марок (два варіанти зубцівки) 1939-го, по одній марці 1953-го, 1957-го, 1978 років, конверта 1978 року (штемпель — Москва, Ленінград, Саратов, 24.07.1978).

М. Лесков (1831—1895), коли особисто познайомився з Шевченком (1861), ще не дуже був відомим у літературних колах Пе-

ПОЗАУКРАЇНСЬКІ ЗУСТРІЧІ ТА ЗНАЙОМСТВА ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

міром, Шевченко мав вигляд справжнього малороса...”

І. Тургенев з М. Чернишевським активно допомагали у викупі з кріпацтва родичів Шевченка.

Взаємне знайомство Т. Шевченка і М. Чернишевського (1828—1889), яке переросло в справжню дружбу, відбулося у 1858—1859 роках, хоча Чернишевський знав твори українського поета, коли цей ще був у засланні, де Шевченко міг читати статті Чернишевського в журналі “Современник”. Вони часто зустрічалися на літературних вечорах, Шевченко гостював у петербурзькому домі Чернишевських, на їхній дачі в Любані. М. Чернишевський ставив Т. Шевченка в рівень сучасних літераторів Європи і вважав, що “маючи тепер такого поета, як Шевченко, малоруська література... не потребує нічийої прихильності”. Неда-

тербурга. Із творами Поета ознайомлений був з 1848 року. Його спогад про Т. Шевченка, опублікований у березні 1861 року, — один з перших надрукованих творів відомого російського письменника. Він описує свою зустріч з Поетом незадовго до його смерті, похорон, у якому взяв участь. “Значення Шевченка відоме всякому, хто любив рідне слов’янське слово і був доступним чому-небудь високому, красивому...” Це слова М. Лескова, 2 марки з портретом якого надійшли в обіг 1956 року; 150-річчя від дня народження його вшановано випуском конверта (1981) і пам’ятковим штемпелем (м. Орел, 16.11.1981).

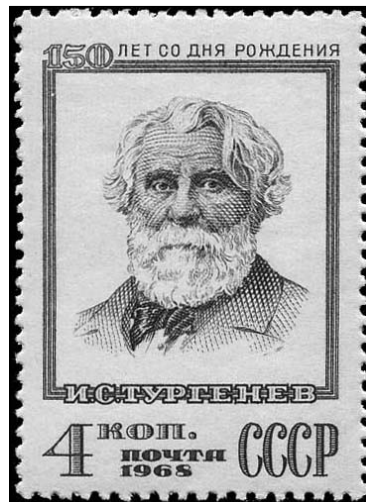
Зустрічався Т. Шевченко в Петербурзі з композитором О. Даргомижським (1813—1869; портрет на марці 1963 р.), виступав на літературних вечорах з Ф. Достоевським (1821—1881; марки 1956, 1971 pp.).

Ф. Достоевський знав про Т. Шевченка, ще будучи членом політичного гуртка Петрашевського, де ім’я українського поета було популярним. 28 лютого 1861 року він проводив Т. Шевченка в останню путь на Смоленське кладовище.

До кола знайомих Т. Шевченка входив також відомий художник і музичний критик В. Стасов (1824—1906), який в одному з листів 1880 р. згадав Поета: “Я його особисто знав, досить багато і в різний час розмовляв з ним, глибоко його поважав і цінував”. На двох марках 1957 р. відтворено портрет В. Стасова роботи І. Рєпіна 1883 року.

У квітні 1858 року в помешканні одного з петербурзьких знайомих Т. Шевченко познайомився з Л. Толстим (1828—1910) — “графом Толстим”, як він його називав. Ранні твори письменника Шевченко знав ще до того. Л. Толстой “любив поезію Шевченка... захоплювався “Наймичкою”...”, в якій зворушливо опрацьована вічна тема — сила материнської любові”.

Філателія, починаючи з 1935 року, широко відзначала особистість Л. Толстого: понад 10 поштових марок (1953 р. — портрет за створеним свого часу портретом М. Ге), конверти, пам’яткові штемпелі.

Зустрічався Т. Шевченко з М. Некрасовим (1821—1878) на літературних вечорах, у гостях у спільних знайомих. У них були спільні естетично-соціальні погляди, але Шевченко чомусь не сприймав творчості Некрасова, про що свідчить його запис 11.04.1858 р. у Щоденнику. М. Некрасов ставився до українського поета з високим пієтетом, брав участь у вшануванні його пам’яті, написав вірш “На смерть Шевченко”. Виступаючи експертом у справі видання творів Поета, М. Некрасов писав: “Шевченко був поет глибоко і виключно національний... Завдяки його поезії було зображено народне життя рідної йому України...”

Створений І. Крамським портрет М. Некрасова — на двох поштових марках 1946-го, ще один портрет на марці 1971 року.

Серед знайомих Т. Шевченка в колах творчої інтелігенції Пе-

тербурга були літературознавець і фольклорист О. Афанасьєв (1826—1871; конв. 1976, штемп. — Богучар, 23.07.1976), письменник, перекладач О. Плещеев (1825—1893), який листувався з Шевченком, коли цей був на заслання, який переклав російською мовою 9 творів його, допомагав звільнити з кріпацтва поетових родичів (конв. 1975), письменник О. Толстой (1817—1875), який сприяв звільненню Шевченка із заслання (конв. 1967, листівка Росії 1992), композитори М. Балакрев (1837—1910; марка 1956), О. Серов (1820—1871; конв. 1969), М. Мусоргський (1839—1881; марка 1951, конв. 1964, штемп. — Ленінград, 21.03.1964). М. Мусоргський був першим російським композитором, який звернувся до творчості Т. Шевченка, про що схвально відгукнувся В. Стасов. Мали спільних знайомих, зустрічалися, взаємно себе поважали, спорідненими були в тематиці творів Т. Шевченка поети О. Кольцов (1809—1842; марки 1959, 1969) та І. Нікітін (1824—1861; 2 марки 1949, марка 1974).

Спорідненим у поглядах і переконаннях з Т. Шевченком був А. Добролюбов (1836—1861; 2 марки 1936, марка 1961, конв. 1985, штемп. — м. Горький, 05.02.1986), який високо цінував українського поета, сприяв публікації його творів у російському перекладі, статей, присвячених його творчості. Він вважав, що Т. Шевченко “...вийшов з народу, жив з народом, і не тільки думками, але й обставинами життя був з ним міцно і кровно зв’язаний”.

Часто зустрічалися Т. Шевченко і скульптор М. Микешин (1835—1896; конв. Росії 2010), який пізніше як скульптор, художник, як культурно-громадський діяч, як автор спогадів сприяв популяризації особистості українського Поета, його творчості. “Ще до появи Тараса Григоровича із заслання я уже поважав його за деякі уривки з його творів, які в списках ходили по руках молоді”, — згадував Микешин. Пам’ятник М. Микешину (Смоленськ) зображено на конверті 1989 року.

У Петербурзі звела доля з Т. Шевченком грузинського поета і громадського діяча А. Церетелі (1840—1915). “Т. Г. Шевченка я бачив тільки раз на своєму віку... Бесіда наша тривала до третьої години ночі. Розійшлися ми друзями... Я вперше зрозумів з його слів, як треба любити батьківщину і свій народ”, — писав Церетелі 1911 року. Портрет А. Церетелі на марці та конверті 1960 р., на марці спільного випуску України і Грузії (2001) поруч з портретом Шевченка.

Крім вище згаданих осіб, на похованні Кобзаря були присутні М. Салтиков-Шчедрін, М. Некрасов, В. Стасов, тодішній студент, майбутній письменник С. Терпигорев (1841—1895; конв. 1990). Шевченка в труні намалювали художники М. Микешин, В. Верещагін (1842—1904; конв. 1967).

Таким чином, філателія виступає інформативним джерелом для пізнання життєвої та творчої долі Тараса Шевченка, свідчить про високу оцінку та повагу до його особи з боку оточення. Сприяли цьому і творча геніальність Поета, його відданість ідеї та моралі рідної Батьківщини, і трагізм “відплати” за свої погляди й переконання.

“Епоху Трипілья називають “Золотим Віком Людства”. Це був час мирних хліборобів, селян, будівельників, тваринників, ткачів і гончарів”.

Тетяна МАГДЕЙЧУК

Ці слова Наталії Бурдо, археолога й науковця, дослідника Трипільської культури, автора книги “Сакральний світ Трипільської цивілізації” дуже актуальні й нині, коли українці самостійно будують свою країну, будують майбутнє для своїх дітей. Вивчивши й систематизувавши величезну кількість артефактів, зібраних археологами багатьох країн, Наталія Бурдо все ж головне місце в розвитку Трипільської культури відводить Жінці. Багато науковців називають епоху Трипілья “Золотим Віком Людства”. Це був час мирних хліборобів, селян, будівельників, тваринників, ткачів і гончарів. І в яких землях Східної Європи археологи не знаходили б кераміку трипільців, це були в основному скульптурні зображення жіночих фігурок. Знаходили й рештки посуду, моделі храмових споруд і жител, фігурки різних тварин, дуже рідко чоловічі фігури. Зображення жінок вражають наших сучасників. Чому вони без рук, без облич, чому їхні тіла вкриті загадовими символами? Здається, нам ніколи не зрозуміти стародавніх скульпторів. І все ж науковці змогли розгадати багато таємниць трипільських майстрів, таємниці символічних зображень на посуді, ритуальних посудинах, на жіночих скульптурках.

Наталія Бурдо: “До наших днів дійшло багато міфів, вірувань, ритуалів, пов’язаних із божеством землі — Великою Матір’ю, яка є джерелом усього живого у світі. На нашу думку, аналіз трипільських матеріалів дає змогу стверджувати, що в центрі духовної будівлі Трипільської цивілізації перебувала Велика Богиня. Її численні іпостасі втілюються у різноманітні образи, а різні аспекти було відображено у магичних символах. Археологи знаходять серед трипільських матеріалів образи Богині-Діви, Богині-Корови, Богині-Змії і Богині-Птахи. Великою Богинею була Богиня-Місяць, Велика Мати, Мати-Земля”.

Образ Великої Матері надихнув і нашу сучасницю, народного майстра України з реконструкції трипільської кераміки Людмилу Смолякову на створення цілої галереї скульптур трипільських жінок. У майстерні “Сонячний ключ” ми бачимо десятки жіночих фігурок. Одні сидять на тронах-бичках, інші стоять на підлозі й полицях, одні — об’ємні, інші

ВЕЛИКА МАТИ ТРИПІЛЛЯ

“Духовний світ давно вже зниклої Трипільської цивілізації — джерело вічності. А можливо, й національної ідеї, яку так наполегливо прагнуть віднайти сьогодні в Україні. Шукати ту ідею можна по-різному, адже ідея не матеріальна субстанція і доступна всім. Але робитимемо так, як робили наші далекі предки: міцно триматися споконвічної традиції, підтримувати гармонію хоч би власного світу й протистояти безодні хаосу, вшановувати нашу рідну землю, бо вона — наша Мати”.

Фото Юрія Тимочко

Шість жіночих фігур, що сидять на тронах-бичках та утворюють “Стіл згоди”. Скульптури встановлені 2002 року у дворі музею “Прадавня Аратта-Україна” в селі Трипілья. Фігури з різним орнаментом, висота кожної близько метра, вага — близько 200 кг

— плоскі. Дуже зворушливий вигляд мають вагітні жінки на тронах-бичках. Усі скульптури з різним орнаментом, або розфарбовані глиняними фарбами-ангобами. Серед них ви не знайдете однакових. Тіла скульптур вкриті символами, що несуть у собі глибокий давній зміст. Один із головних елементів орнаментів — спіраль — символ вічного руху й оновлення. Багато фігур стоять із піднятими руками в молитовних позах. Як правило,

у більшості жіночих скульптур рук майже немає, замість них — конусні виступи. На думку деяких археологів, схематичне зображення конічних виступів зображують самі руки, складені на животі або грудях. А складені на животі руки відповідають схематичному зображенню жінки із чашами в ритуальній позі “молитва про дощ”. Є і скульптура жінки з чашею, піднятою над головою. Тож не дивно, що однією з головних іграшок три-

пільських малят була лялька — зменшена копія жіночих фігур, берегиня роду. Деякі науковці припускають, що трипільські діти, як і сучасні, грали в “дочки-матері” з ляльками, наслідуючи дорослих. Крім глиняних ляльок, були і ляльки-мотанки з ниток, трави, квітів, зерна. Лялька, зроблена з ниток льону або коноплі, вважалася сакральною.

Та все ж головними своїми роботами Людмила вважає:

1. Жіночу скульптуру заввишки 1,5 м — збільшену копію трипільської пластини з різним орнаментом, встановлену на даху Київського обласного археологічного музею в селі Трипілья. Ілюстрація цієї скульптури представлена в “Енциклопедії Трипільської цивілізації”, виданій 2004 року.

2. Шість жіночих фігур, що сидять на тронах-бичках та утворюють “Стіл згоди”. Скульптури встановлені 2002 року у дворі музею “Прадавня Аратта — Україна” в селі Трипілья. Фігури вкриті неповторюваним різним орнаментом, висота кожної близько метра, вага — близько 200 кг.

3. Скульптуру жінки, одну з центральних експозицій Міжнародного етно-фестивалю “Трипільське коло-2009”, що відбувся у Ржищеві, і яка стала символом фестивалю. Фотографія цієї скульптури представлена на афіші фестивалю.

Необхідно зазначити, що Людмила Смолякова присвятила своє життя вивченню Трипільської культури, чудово знає історію цього періоду, технологію стародавньої гончарної майстерності, виконала близько 3000 реконструкцій і представляла їх на численних виставках в Україні та за кордоном. Її вироби дуже близькі до оригіналів і є ланкою між музейними археологічними знахідками і сучасністю, допомагають побачити всю красу відновленої трипільської кераміки. Людмила завжди відкрита для тих, хто цікавиться давньою історією своєї країни, її міфами і легендами. Усі її реконструкції трипільських жінок — це глибокий і нерозривний зв’язок Великої Матері, Богині — втілення жіночої сутності — з жінками всього світу, давнього й сучасного.

СЛОВО Прогвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА НА 2011-й

Ви — зі “Словом Прогвіти”, бо це — ваша газета!

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):

на 1 місяць 4 грн 77 коп. на півроку 25 грн 77 коп.
на 3 місяці 13 грн 71 коп.

Поштовий індекс — 30617, сторінка 63 в “Каталозі”

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Прогвіти”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Заступники головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47,
Євген БУКЕТ
279-39-55

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ прогвітянської роботи
Надія КИР’ЯН

Відділ культури
Микола ЦИМБАЛЮК
279-49-47

Відділ літератури
Марія КУЧЕРЕНКО
270-55-57

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
278-63-69

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК,
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Кореспонденти
Наталія АНТОНЮК,
Уляна ВОЛКОВСЬКА

Черговий редактор
Марія КУЧЕРЕНКО

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
“Преса України” у середу.
Зам. № 3301214
Наклад у квітні — 20 000

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.

Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.

При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Прогвіти”
обов’язкове.

Індекс газети
“Слово Прогвіти” — 30617

